

Výuková videa ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“ v 1.-3. ročníku ZŠ

Diplomová práce

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Tereza Hellerová

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza Hellerová**
Osobní číslo: **P15000664**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Výuková videa ve vzdělávací oblasti "Člověk a jeho svět"
v 1.-3. ročníku ZŠ**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Vytvořit a ověřit výuková videa jako moderní didaktickou pomůcku ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět pro žáky 1.-3. ročníku ZŠ.

Metody:

strukturovaný rozhovor

Požadavky:

- a) studium odborné literatury
- b) vytvoření scénářů k výukovým videím
- c) natáčení a zpracování výukových videí
- d) vytvoření metodických listů
- e) ověření vytvořených výukových materiálů ve výuce

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA B., 2010. Předškolní a primární pedagogika. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-828-9.

MAŇÁK, J., ŠVEC V., 2003. Výukové metody. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

PETTY, G., 2008. Moderní vyučování. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-427-4.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2017. In: MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

SKUTIL, M., 2011. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

VÁGNEROVÁ, M., 2002. Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0181-8.

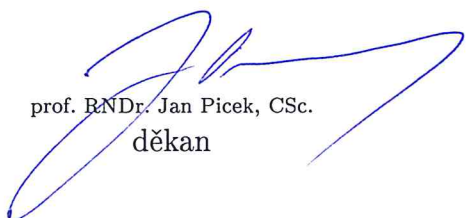
Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Jana Johnová, Ph.D.**

Katedra primárního vzdělávání

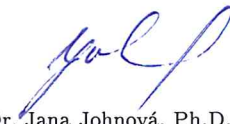
Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2020**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 18. prosince 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

8. dubna 2020

Tereza Hellerová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Janě Johnové, Ph.D. za samotnou příležitost věnovat se v rámci diplomové práce mým dvěma velikým koníčkům – tvorbě videí a dětem. Dále bych ráda poděkovala princezně Zdeničce z Pohádkového zámku Horní Libchava a panu zástupci ze ZŠ Slovanka Mgr. Tomáši Policerovi za poskytnuté prostory k natáčení, paní Dorotě Susfalové za zapůjčení rekvizit na natáčení, partneru Danielu Klementovi za anglický překlad anotace, přítelkyni Marii Marešové za závěrečnou korekturu práce. Dále samozřejmě dětským hercům a jejich rodičům za ochotu spolupracovat i hercům dospělým. V neposlední řadě děkuji pak mému tatínkovi, jenž mě k zálibě v natáčení videí již v dětství přivedl.

Anotace

Magisterská diplomová práce nesoucí název „Výuková videa ve vzdělávací oblasti "Člověk a jeho svět" v 1.–3. ročníku ZŠ“ se zabývá vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět, tematickými okruhy Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví a jejich multimediálním zprostředkováním žákům 1.–3. ročníku základních škol.

Teoretická část je věnována charakteristice a významu vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, specifikaci žáka mladšího školního věku a využití moderních didaktických pomůcek ve vyučování.

Praktická část je zaměřena na tvorbu a ověření souboru výukových videí a metodických listů využitelných v hodinách prvouky nebo v předmětu člověk a jeho svět. Na ověřování se podílelo sedm vyučujících ze tří základních škol. Výzkumné šetření probíhalo za využití strukturovaných rozhovorů s pedagogy a dotazníků pro žáky.

Klíčová slova: RVP – Člověk a jeho svět – Lidé kolem nás – Člověk a jeho zdraví – žák mladšího školního věku – 1.–3. ročník ZŠ – didaktické prostředky ve vyučování – moderní didaktické pomůcky – výuková videa – metodické listy – strukturovaný rozhovor – dotazník

Abstract

Master's thesis named "Educational videos in an educational area 'Man and his World' determined for pupils from 1st to 3rd grade of primary school". The thesis should to educate and mediate for the pupils by a multimedial form about thematical area Man and his World, thematical area Human around us and Man and his health and multimedial mediating to pupils from 1st to 3rd grade of elementary school.

The theoretical part is devoted to the characteristics and importance of the educational area Man and his world, the specification of a pupil of a younger school age and the use of modern teaching aids in teaching

Practical part of this thesis is focused on creation and verification of a set of educational videos and metodical worksheets, which can be used in classes of natural science or in the subjekt Man and his World. The verification was made by seven teachers of free elementary schools. A research was done by structural dialogues with teachers and questionnaires for a pupils.

Keywords: RVP (Curriculum framework) – Man and his World – People around us – Man and his Health – younger schoolage 1st to 3rd grade of elementary school – didactical means in education – modern didactical aids – educational videos – metodical worksheets – structural dialogue – questionnaire

Obsah

Obsah.....	7
Seznam obrázků	9
Seznam použitých zkratk a symbolů	10
Úvod	11
1 Učivo RVP	13
1.1 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět	13
1.1.1 Tematické okruhy vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.....	14
1.1.2 Očekávané výstupy tematických okruhů Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví pro 1. období	16
1.1.3 Lidé kolem nás – vybrané učivo.....	18
1.1.4 Člověk a jeho zdraví – vybrané učivo	19
1.2 Průřezová témata.....	20
2 Žák mladšího školního věku	21
2.1 Vývoj poznávacích procesů.....	22
2.2 Vývojové změny v myšlení	23
2.3 Pozornost, představivost, paměť a učení.....	26
3 Vyučovací metody	30
3.1 Didaktické prostředky ve vyučování.....	30
3.2 Moderní didaktické prostředky ve vyučování	31
4 Stanovené cíle a výzkumné otázky	35
4.1 Cíle	35
4.2 Výzkumné otázky	35
5 Výuková videa a metodické listy	37
5.1 Výukové video.....	37
5.2 Metodické listy	38
Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:	43

6	Metodologie šetření.....	87
6.1	Výzkumné metody ke sběru dat	87
6.1.1	Strukturovaný rozhovor	87
6.1.2	Dotazník.....	89
6.2	Charakteristika souboru šetření	90
6.3	Průběh šetření.....	91
7	Výsledky šetření.....	93
7.1	Strukturované rozhovory s vyučujícími	93
7.1.1	Odpovědi na otázky strukturovaných rozhovorů	93
7.2	Dotazníky	96
8	Závěr.....	100
	Seznam použitých zdrojů.....	103

Seznam obrázků

Obrázek 1: Snímek z videa Seznamte se	39
Obrázek 2: Snímek z videa Seznamte se	43
Obrázek 3: Snímek z videa Seznamte se	49
Obrázek 4: Snímek z videa Školní pravidla	55
Obrázek 5: Snímek z videa Princové nevymřeli.....	59
Obrázek 6: Snímek z videa Cizí osoba.....	64
Obrázek 7: Snímek z videa Cizí osoba.....	64
Obrázek 8: Snímek z videa Svět bez práce.....	67
Obrázek 9: Snímek z videa Brýle – hanba, nebo pomocník?	70
Obrázek 10: Snímek z videa Za hranice strachu.....	74
Obrázek 11: Snímek z videa Za hranice strachu.....	74
Obrázek 12: Snímek z videa O líné princezně.....	77
Obrázek 13: Snímek z videa O líné princezně.....	77
Obrázek 14: Snímek z videa Važ si peněz a přátel	81
Obrázek 15: Snímek z videa Falešná identita.....	84
Obrázek 16: Snímek z videa Falešná identita.....	84

Seznam použitých zkratek a symbolů

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

CNS – centrální nervová soustava

č. – číslo

DVD – Digital Versatile Disc

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

pozn. – poznámka

popř. – popřípadě

př. – příklad

RVP – rámcový vzdělávací program

RVP PV – rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

RVP SV – rámcový vzdělávací program pro střední vzdělávání

RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

s. – strana

ŠVP – školní vzdělávací program

tj. – to je

tzv. – takzvaně/takzvaný

ZŠ – základní škola

% – procenta

Úvod

Moderní, pokrokový, technologický, mobilní, uspěchaný, chaotický, zlý. To vše jsou synonyma pro to, jak bývá nejčastěji označován dnešní svět, jehož vývoj se žene neustále kupředu. Ať už se na něm podílíme přímo, či jen jako vedlejší činitelé, ať už jsou změny, které se pořád dějí, k něčemu dobré nebo špatné, jsme tohoto světa součástí a nezbývá nám, nic jiného, než se v jednom kuse něčemu přizpůsobovat a učit se novým věcem. S přibývajícými dny, týdny, měsíci a lety jdou dopředu nejen vesmírné výzkumy, medicína, robotika, elektronická zařízení, ale i vzdělávání. Učebnice, škola i učitelé musí neustále reagovat na okolní dění a plynoucí čas a přizpůsobovat mu obsah učiva, vyučovací formy i metody vyučování.

Mnozí tvrdí, že je jiná dnešní mládež. Že se děti nechtějí učit a o nic se nezajímají. S tímto názorem já nesouhlasím. Myslím si, že děti jsou pořád stejné, jako byly před padesáti, sto i tři sta lety, pouze vyrůstají v jiné době a tak na to reagují svým chováním i zájmy. Stále jsou od přírody zvědavé, jen už je pro ně příliš zdlouhavé a zbytečné získávat informace jen z knih. Dítě vyrůstající v jednadvacátém století odmala obklopují elektronická zařízení a vidí všude kolem sebe dospělé, jak dennodenně využívají mobilních telefonů, notebooků, laptopů a tabletů ať už v běžném životě, nebo v práci. Setkává-li se s tím dítě od útlého dětství a vnímá-li, že elektronika je důležitou součástí také života dospělých, nemáme se pak právo na dítě zlobit, když raději sáhne po tabletu nežli po knize. Správný učitel by neměl za každou cenu usilovat o zachování zvyků a přežitků z vyučování, které byly účelné v minulém tisíciletí, ale snažit se využít benefitů, které přinášejí nové možnosti. Namísto nucení dětí k pětáctyřiceti minutovému strnulému sezení v lavici a nesmyslnému memorování by měl dělat vyučování čínorodým. Časté střídání aktivit i forem práce dětem přinese mnohem více. Práce s učebnicí a monologické rozhovory učitele před tabulí by se ve vyučovací jednotce měly propojovat s dialogy se žáky, s hrami a soutěžemi, s tvořivými činnostmi, žákovským laborováním i s prací s oněmi elektronickými pomůckami. Žádná z těchto složek by neměla převažovat, ale všechny by se měly navzájem doplňovat tak, aby se vyučování stalo co nejefektivnějším.

Pro zpestření výkladu učitele či práce s učebnicí jsem se rozhodla využít právě elektronického pokroku a některá témata vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět obohatit o krátká naučná videa.

Teoretická část této diplomové práce má za úkol představit vzdělávací oblast Člověk a jeho svět v pojetí učiva RVP, přiblížit čtenáři pojem žáka mladšího školního věku, především pak jeho psychický vývoj, a zabývat se problematikou současných vyučovacích metod.

Pro praktickou část jsem si vybrala deset různorodých výukových kapitol tematických okruhů Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví a rozhodla se natočit s dětmi z prvního stupně základních škol krátké filmy a vytvořit metodické listy s tipy pro práci s videi i s náměty na navazující činnosti pro žáky prvních, druhých i třetích tříd. Kromě samotné tvorby výukových materiálů jde i o jejich aplikaci v praxi a ověření, jak se dětem mnou vytvořené materiály líbí a hlavně jak jsou pro ně užitečné, formou strukturovaných rozhovorů s učiteli a krátkých dotazníků pro žáky.

Jak už bylo zmíněno, cílem této diplomové práce je udělat vyučování zajímavější a pro děti atraktivnější právě díky výukovým videím. Doufám, že tato práce bude přínosná, materiály se zalíbí a jednou budou třeba volně stažitelné na internetu k dispozici všem vyučujícím v republice.

1 Učivo RVP

Obsah učiva, jinak řečeno to, co se v českých základních školách učí, vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). RVP ZV je navazujícím dokumentem pro RVP PV (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání) a zároveň se od něj odvíjí podoba RVP SV (Rámcový vzdělávací program středního vzdělávání). V dokumentech RVP ZV je stanoveno, co jsou všechny základní školy (potažmo nižší ročníky víceletých gymnázií) povinny děti vyučovat, jakých cílů mají žáci dosáhnout a jaké klíčové kompetence by si měli osvojit. V RVP ZV je veškeré učivo děleno do vzdělávacích oblastí, které se dále dělí buď na další vzdělávací obory anebo jsou vzdělávacími obory samy o sobě. Pro každý vzdělávací obor jsou stanoveny očekávané výstupy, které by měly zvládat děti zakončující třetí, pátý a devátý ročník základních škol. Vzdělávacích oblastí je celkem devět: Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce a konečně Člověk a jeho svět (MŠMT 2017, s. 5,6,14).

1.1 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět zahrnuje základní učivo týkající se témat člověk, rodina, škola, přátelé, společnost, vlast, kultura, národní tradice, příroda, environmentální vztahy, ekologie, technika, základní fyzikální zákony, zdraví, bezpečnost, dopravní výchova atd. Součástí by mělo být i žákovo sebepoznání, znalosti o sobě samém i lidech kolem, umění porozumět druhým, dovednost zachovat se správně ve společenských i nebezpečných životních situacích, chápání fungování společnosti, státu a celého světa, schopnost uvědomování si plynoucího času a mnoho dalších vědomostí i dovedností. Jedná se o velmi rozmanitou vzdělávací oblast, která se v nižších třídách často vyučuje v hodinách prvouky (dalším nejčastějším předmětem je člověk a jeho svět), na kterou navazuje přírodověda a vlastivěda, které na konci pátého

ročníku vzdělávací oblast uzavírají¹ a na druhém stupni ji nahrazují vzdělávací oblasti Člověk a příroda a Člověk a společnost (MŠMT 2017, s. 42).

Člověk a jeho svět je stejně tak důležitou vzdělávací oblastí, jako je například Jazyk a jazyková komunikace nebo Matematika a její aplikace, protože pomáhá dítěti vybudovat si vlastní názor a nadhled nad chodem celého okolního světa. Součástí je pět tematických okruhů: Člověk a jeho zdraví, Lidé a čas, Lidé kolem nás, Místo, kde žijeme a Rozmanitost přírody. Podrobněji budou rozebrány v následující podkapitole.

1.1.1 Tematické okruhy vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět

Člověk a jeho zdraví

Zdraví je to nejcennější bohatství každého z nás. Vzdělávací obsah tematického okruhu Člověk a jeho zdraví žákům poskytuje základní znalosti o lidském těle, jeho vývoji, zdraví a vůbec o všem, co je s ním spojené. Děti se učí starat se o své tělo pomocí správných hygienických návyků a zdravé stravy. Znají běžné a nebezpečné lidské choroby i rizika přinášející zdravotní problémy. Dokážou ošetřit malá zranění a poradit si v rizikových a nebezpečných situacích. Orientují se v řádu silničního provozu a umí se v něm bezpečně pohybovat.

Lidé a čas

Čas je nedílnou součástí našich životů. Žáci by si měli uvědomovat, že každý, nejen lidský, život je ohraničen určitou časovou lhůtou, která jednou vyprší. Děti by se díky učivu obsaženému v tematickém okruhu Lidé a čas měly naučit umět určovat a správně vnímat čas, ať už hodinový, nebo kalendářní. Musejí se naučit rozlišovat minulost, přítomnost a budoucnost. Měly by vědět něco o minulosti planety, lidstva i národu a zároveň dokázat odhadnout, jak se jejich aktuální jednání, nebo i jednání celé planety, může odrazit v budoucnosti. Děti se učí o historii města, okolí i státu pomocí bájí, mýtů a pověstí.

---

¹ Ovšem není tomu tak vždy – záleží na kombinaci tematických okruhů a ŠVP, zřídka se setkáváme jen s jedním souvislým předmětem vyučovaným od prvního až do pátého ročníku.

Lidé kolem nás

Bez druhých osob by nikdo z nás nebyl tím, kým je. Společnost utváří každého člověka, a tak je důležité naučit se v ní orientovat a žít v souladu s určitými normami. Tematický okruh žákům nabízí základní znalosti a přehled o soužití lidí v nejbližším kruhu rodinném, ve škole i v celém světě. Učí žáky snášenlivosti a toleranci, základním lidským právům a povinnostem (zejména pak povinnostem žáků školy), pojmům vlastnictví a kultura. V neposlední řadě se dětem snaží nastínit téma základních globálních problémů.

Místo, kde žijeme

Každý se někde narodil, někde bydlí, jiné místo pro něj může být domovem a o jiném místě sní. Ať už se to týká jakéhokoli místa na Zemi, už žáci základních škol by takové místo měli umět ukázat na mapě a něco o něm vědět. V tematickém okruhu Místo, kde žijeme nalezneme základní učivo o městě, ve kterém žák dochází do školy, o jeho nejbližším okolí i o světových kontinentech. Podrobněji se seznámí s Evropou a nejobširněji pak s Českou republikou a její zeměpisnou i politickou mapou. Žáci se naučí používat mapu, rozumět jejím vysvětlivkám a rozlišovat světové strany. Budou umět z mapy vyčíst povrch a určit polohu vybraných měst. Získají znalosti o hlavních městech Evropy, o státních symbolech a řízení státu. Dovedou najít a využít informace o významných místech v okolí svého bydliště.

Rozmanitost přírody

Člověk je součástí přírody a příroda zase člověka. Povinným vzdělávacím obsahem je tedy umět děje, rostliny i živočichy správně rozeznávat, něco o nich vědět a především se k nim adekvátně chovat. Základními vědomostmi jsou vlastnosti látek a jejich skupenství, důležité informace o vodě (hlavně o jejím koloběhu), znalosti různých typů nerostů, hornin, půdy, rostlin, hub i živočichů, ale i naší sluneční soustavy a důvodu, proč se střídají nejen dny a noci, ale i roční období. Velkou váhu vyučující v poslední době přikládají k ochraně přírody, někteří z důvodu globálních problémů, jiní zase kvůli celosvětovému trendu.

Vzdělávací obsah všech tematických okruhů je nesmírně důležitý pro žákovu schopnost žít v naší civilizované společnosti, pro vytvoření žákovy pojmu o světě i jako

základní stavební kámen pro jeho budoucí studijní zájem ať už se bude týkat jakéhokoli oboru (RVP 2017, s. 44–50).

1.1.2 Očekávané výstupy tematických okruhů Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví pro 1. období

Výuková videa této diplomové práce jsou zaměřena na tematický okruh Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví. Cílovou diváckou skupinou jsou žáci prvních až třetích tříd základních škol. Jelikož ani v RVP není jasně stanoveno, jaké učivo musí být probráno ve kterém ročníku, tato výuková videa nejsou omezena na jednotlivé třídy školní docházky. Každé video je sice vytvořeno a doporučeno pro určitý ročník základní školy, ale doporučení není závazné. Rozhodne-li se vyučující například tak, že bude chtít probírat učivo týkající se nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií ve druhém ročníku, přestože je video určeno pro třídu třetí, ničemu to nevádí. Video pochopí i mladší děti (i kdyby za pomoci návodných otázek pedagoga) a je pak jen na vyučujícím, aby dobře zvážil, které činnosti z metodického listu již ve druhém ročníku zařadit může a které nikoliv. Vždy musí ale myslet na výukové cíle (očekávané výstupy) pro daný tematický okruh a ty nejpozději do konce 1. období (třetího ročníku ZŠ) splnit. Metodické listy ke všem deseti videím jsou konstruovány tak, aby napomohly vyučujícímu tyto cíle splnit.

- Očekávané výstupy tematického okruhu Lidé kolem nás na konci 1. období:

„Žák

rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztah mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům;

odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností.“ (MŠMT 2017, s. 45)

- Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů tematického okruhu Člověk a jeho zdraví na konci 1. období v rámci podpůrných opatření:

„Žák

rozlišuje role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, rozlišuje blízké příbuzenské vztahy;

dodržuje základní pravidla společenského chování;

při setkání s cizími lidmi se chová adekvátně;

projevuje toleranci k odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům;

pojmenuje nejběžnější povolání a pracovní činnosti. “ (MŠMT 2017, s. 45)

- Očekávané výstupy tematického okruhu Člověk a jeho zdraví na konci 1. období:

„Žák

uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví;

rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času; uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu, jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných;

chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné; ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek;

reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech. “ (MŠMT 2017, s. 49)

- Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů tematického okruhu Člověk a jeho zdraví na konci 1. období v rámci podpůrných opatření:

„Žák

uplatňuje hygienické návyky a zvládá sebeobsluhu; popíše své zdravotní potíže a pocity; zvládá ošetření drobných poranění;

pojmenuje hlavní části lidského těla;

rozezná nebezpečí; dodržuje zásady bezpečného chování; neohrožuje své zdraví a zdraví jiných;

uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu;

chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné; ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek;

reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech.“ (MŠMT 2017, s. 49)

Výuková videa nejsou tvořena tak, aby žák po jejich zhlédnutí bezchybně ovládal učivo a splnily se tak automaticky očekávané výstupy RVP ZV. Videá a metodické listy mají vyučujícímu pouze dopomoci k naplnění alespoň některých z nich.

1.1.3 Lidé kolem nás – vybrané učivo

Rodina – zaměstnání

Učivo žáka seznamuje nejen s rozmanitostí lidské práce, ale především s jejím významem s jakožto nepostradatelnou částí lidských životů. Kromě seznámení s několika hlavními a známými povoláními jde v dnešní době o vyzvednutí důležitosti prací manuálních a méně atraktivních. Výuka by měla v žácích probouzet touhu po tom, být užiteční jak pro společnost, tak i pro sebe, a především vést k vlastnímu rozvoji v oblastech, o které žák jeví zájem, či k nim má vhodné dispozice.

Soužití a chování – mezilidské vztahy, komunikace, pomoc nemocným, vlastnosti lidí, pravidla slušného chování, zvládání vlastní emocionality

Žák se učí fungovat ve společnosti. Aby zvládl adekvátně reagovat ve skupině ostatních lidí, učí se nejprve poznávat své vlastní základní lidské emoce, později odhadnout, jak se cítí ostatní, a v této souvislosti správně jednat. Snaží se nebyť egocentrický, ale myslet také na pocity a potřeby druhých, rozlišuje různé přátelské a nepřátelské vztahy, odhaduje rizika svého chování v tomto směru, komunikuje na úrovni, učí se toleranci, řádům a slušnému chování. V neposlední řadě pomáhá slabým a nemocným.

Právo a spravedlnost – práva a povinnosti žáků školy

Tato látka dětem ukazuje to, co už v praxi znají a zažívají dennodenně. Vymezuje základní pravidla a povinnosti každého dítěte školou povinného, a to nejen ve školním prostředí.

Vlastnictví – rozpočet, příjmy a výdaje

Žák by zde měl pochopit hodnotu peněz. Měl by se naučit si jich vážit a nebrat je jako samozřejmost, zároveň s nimi umět hospodařit, dále se seznámit s různými měnami a výdaji, které v životě nikoho neminou. V této souvislosti si pak i osvojit pojem a podstatu spoření (RVP 2017, s. 44–50).

1.1.4 Člověk a jeho zdraví – vybrané učivo

Péče o zdraví – zdravý životní styl

Učivo klade důraz na správnou životosprávu žáků, ať po stránce fyzické, či psychické. Žáci se učí, jak si správně sestavit jídelníček, jak často jíst, pít, kolik času týdně se hýbat, jaké nemoci jsou spojeny s nezdravým životním stylem a co je správné pro své zdraví dělat a čeho se vyvarovat. Seznamují se zde také s pojmem zdravý životní styl a sedavý způsob života.

Návykové látky, závislosti a zdraví – nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií

Učivo žáky nabádá k bezpečnému a ohleduplnému pohybování se na internetu, konkrétně na sociálních sítích a k uvědomělému využívání ostatních digitálních technologií. Žáci se učí rozlišovat realitu od skutečnosti a zodpovědně nakládat s osobními údaji.

Osobní bezpečí – vhodná a nevhodná místa pro hru, bezpečné chování

Žáci se seznamují se základními bezpečnostními pravidly pohybu venku – na dětském hřišti, v lese, u vody, jako účastníci silničního provozu aj. Učí se bezpečné komunikaci s neznámými lidmi, obezřetnému zacházení s nalezenými předměty a případnému správnému jednání se složkami záchranné služby (RVP 2017, s. 44–50).

1.2 Průřezová témata

Další součástí RVP ZV jsou průřezová témata. Průřezová témata představují především soubor postojů a hodnot, ke kterým se v průběhu vyučovacího procesu snažíme žáka nasměrovat. Průřezová témata se týkají osobnosti žáka i problémů globálního měřítká. Často jsou skryta v každodenních učebních činnostech a aktivitách žáka. Výjimečně se jedná i o samostatné vyučovací předměty. Je jich celkem šest: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova. Průřezová témata spolu úzce souvisí a prolínají se.

I výuková videa, která jsou součástí této závěrečné práce, se dají využít v některém z předmětů založeném na průřezových tématech. Samotná videa obsahují učivo průřezových témat. Jedním z mnoha příkladů je například učivo průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova: sebepoznávání a sebepojetí, poznávání lidí, mezilidské vztahy či např. komunikace (RVP 2017, s. 126–140).

2 Žák mladšího školního věku

Na žáky navštěvující první stupeň základních škol lze nahlížet různě podle rozmanitých teorií dělení, nebo očima různých pedagogických a psychologických pracovníků. Erik Erikson ve svém dělení životních fází osobnosti označil věk 6 až 11 let jako období, během něhož jsou děti ve fázi snaživé pracovitosti. Zde přicházejí do konfliktu dva protiklady - snaživost proti méněcennosti. Děti nacházející se v této fázi se snaží o osvojení nejrůznějších dovedností a vědomostí. Dosažením úspěchu a hlavně uznáním dospělých jsou motivovány k další práci, naopak z opakovaných neúspěchů získávají komplex méněcennosti, který jim může negativně ovlivnit zbytek celého života. Dle Sigmunda Freuda se zas děti prvního stupně nacházejí v období latence, na první zdání poklidné životní etapy, kdy dochází k identifikaci pohlavních rolí. Žáci prvního a pátého ročníku se od sebe ale přeci jen dosti liší, a tak zavedeme podrobnější, obecně známé dělení na žáky mladšího, středního a staršího školního věku.

Žákem mladšího školního věku rozumíme žáka navštěvujícího 1. až 3. třídu základní školy. Někdy bývá též používán pojem raný školní věk. Čtvrtáky a pátáky už řadíme mezi žáky středního školního věku a děti druhého stupně nebo nižšího stupně víceletých gymnázií jsou tzv. žáky staršího školního věku. Některé literatury tato období neohraničují příslušnými ročníky, které žáci navštěvují, ale jejich stářím. Uvádí pak, že mladší školní věk trvá od započetí školní docházky do věku 8–9 let, střední od 8–9 do 11–12let a starší pak od 12let do ukončení povinné školní docházky. Dělení na mladší, střední a starší školní věk využíváme, protože každá skupina tohoto dělení má svá specifika, žáci jsou na odlišném stupni vývoje a je k nim třeba přistupovat rozdílně. V této práci se budeme zabývat těmi nejmladšími, čili žáky mladšího školního věku.

Ačkoli by se mohlo zdát, že je toto období klidnou etapou lidského života, opak je pravdou. Dítě prochází řadou psychických a fyzických změn. Zraje jeho centrální nervová soustava, motorika, způsob vnímání a myšlení, navíc stále není ukončen rychlý růst těla. Dítě je vystaveno prudkým a ne vždy příjemným změnám. Z ničeho nic je vzato z „bezstarostného dětství“ do světa pravidel, povinností a zodpovědnosti. Dítě zahajující školní docházku bojuje s novými návyky a požadavky. Musí se podřídít určitému řádu a nové autoritě. Stejně jako ostatní koná to, co je přáním vyučujícího. Často bojuje s udržením pozornosti. Získává novou zodpovědnost a povinnosti. Mění se

jeho sociální postavení. Najednou je součástí školní třídy a je nucen se s jejími členy dělit o učitelčinu přízeň. Stává se jedním z mnoha vrstevníků, kteří procházejí stejným obdobím, ale přesto je každý z nich na jiném stupni vývoje. Tyto rozdíly se v běžném případě srovnávají až ke konci druhé, nebo během třetí třídy. Děti ještě mezi sebou nemají vzájemné pochopení. Pro každé je nejdůležitější jen ono samo a neumí se podívat na svět očima někoho jiného. Učitelé se snaží děti vést ke spolupráci a toleranci, k osvojování si vlastních stylů učení a ke všem dalším důležitým kompetencím již od nástupu do školy. Se skutečným úspěchem se ale setkávají až tehdy, když jednotliví žáci dozrají do takové vývojové úrovně, kdy jsou toho sami schopni (Vágnerová 2002, s. 231–237, Vágnerová 2005, s. 236–238).

2.1 Vývoj poznávacích procesů

Žákovo poznávání je založeno na vnímání. Vnímání je aktivní proces umožňující přijímat podněty z prostředí, ve kterém se žák vyskytuje, chápat učitele a spolužáky, kteří s ním komunikují, i správně vstřebávat učivo. Jde o základní způsob komunikace s okolním světem, založen (stejně jako ostatní oblasti žákova fungování) na jeho předchozích zkušenostech. Vyvíjí se s věkem v interakci s vývojem rozumových schopností. Požadované úrovně, kdy je dítě z tohoto hlediska zralé na školní docházku, dosahují poznávací procesy okolo 6. a 7. roku života. V té době se mění nejen to, jakým způsobem dokáže žák podnět ze svého okolí vnímat, ale i to, jak jej dovede zpracovat. Dochází i k přesnější a věcnější schopnosti interpretace.

Základním pilířem poznávacího procesu je zrak. Když se člověk učí, zapamatuje si zrakem až 30 % toho, co vidí (což je nejvyšší procento ze smyslových vjemů). Je známo, že děti předškolního věku vidí lépe na dálku. Schopnost akomodace oka na blízko se začíná zlepšovat právě kolem 6 a 7 let. Je to ale proces pomalý a oči si na změnu musí pomalu zvykat. Není tedy divu, že díky častému namáhavému zaostřování na blízko děti nevydrží dlouho u čtení ani u psaní. Projevuje se snadná unavitelnost očí a někdy i nechut' tyto činnosti vůbec vykonávat. Pomalé a náročné zvykání oka na čtení z blízka je důvodem využívání krátkých textů ve slabikářích i učebnicích, které jsou psány zvětšeným písmem a doplněny o podnětné obrázky. Vše je propojeno s myšlením dítěte mladšího školního věku. Na rozdíl od dítěte předškolního, školák už chápe objekty komplexněji, nezaměřuje se jen na jednotlivé

prvky, jež ho zaujaly nejvíce, ale nahlíží na věci jako na celek (více viz kapitola 2.2 Vývojové změny v myšlení). Dochází ke zlepšení vizuální diferenciaci, což je rozlišování podobně vypadajících obrázků, číslic a písmen (např. b-d, p-q, p-b, s-z, 3-E), detailů, tvarů a počtů. Nedílnou součástí vývoje potřebného ke zvládnutí školní docházky je také senzomotorická koordinace, především koordinace pohybů očí a rukou. Ta je využívána především při psaní, kreslení a pohybových aktivitách (Vágnerová 2002, s. 41–44, Vágnerová 2005, s. 238–240).

Dalším důležitým percepčním smyslem je sluch. Pro dítě, ale i pro dospělého člověka, je těžší zachytit informaci uchem než okem. Je to proto, že vizuální informaci si může člověk prohlížet déle a někdy se k ní i navrátit, kdežto u sluchových podnětů musí mozek reagovat ihned a většinou není možnost se k nim vracet. Také paměť dokáže zachytit méně z toho, co uši slyší, než co oči vidí. Ale kde příroda přitížila, zároveň se snažila i ulehčit. Na rozdíl od zrakového vnímání, sluchové dozrává rychleji. Je jedním z faktorů žákovy školní zralosti (Vágnerová 2002, s. 45–46, Kolláriková, Pupala 2010, s. 225).

Poznávání, při kterém mozek vždy musí zapojit více smyslů najednou, je pro žáka mladšího školního věku velmi namáhavá činnost. Jak již bylo zmíněno výše, je tomu tak, neboť jsou všechny smysly v tomto věku stále ve vývoji a v procesu zdokonalování a pro organismus je jejich využívání namáhavé. Je proto povinností učitele volit sled činnosti během vyučování tak, aby nebyl žák přepínaný, tedy aby činnost zatěžující jednu část mozku vystřídal činností působící na jinou. Klidové činnosti by se měly střídát s rušnými a náročnější s relaxačními. Hlavní je uzpůsobit vyučování tak, aby byl žák schopen se koncentrovat. Dítě na prvním stupni udrží pozornost jen několik málo minut. Většinou se uvádí 5–10 minut, ale to je dosti individuální. Velkou roli tu hraje nejen žákova povaha, ale i mnoho ostatních determinantů, jako je jeho psychický a fyzický stav, zájem o danou látku atd. (Kolláriková, Pupala 2010, s. 225).

2.2 Vývojové změny v myšlení

Nejzažitéjší teorie o myšlenkových procesech pocházejí od švýcarského filosofa, přírodního vědce a především vývojového psychologa Jeana Piageta. Byl to zastánce tzv. akomodace (kvalitativního typu myšlení), při které dochází k celkové změně

způsobu myšlení v průběhu vývoje člověka. Vyvrací tedy tzv. asimilaci (kvantitativní typ myšlení), základem které je premisa, že dětská mysl funguje stejně jako ta dospělá, jen je v průběhu života obohacována o nové zkušenosti. Piaget rozdělil období, kdy člověk prochází nejsilnějším kognitivním vývojem, na čtyři stádia. Je to stádium senzomotorické, které trvá přibližně do 2 let života a myšlení probíhá výhradně skrze senzomotorické vnímání. Asi do 7. roku života probíhá stádium předoperační, které se vyznačuje první řečí, symbolickou činností, egocentrismem, centrací a inverzibilitou. Poslední tři znaky se v následujícím stádiu konkrétních logických operací odbourávají a děti se učí nevnímat svět egocentricky, dochází k decentrování, ke konzervaci a reverzibilitě. Podstatou je, že jejich myšlení vychází z konkrétních zkušeností. S nástupem na druhý stupeň přichází stádium formálních operací. Konkrétní myšlení přechází v abstraktní a žáková mysl dozrává do konečné, dospělé podoby.

Stádium konkrétních logických operací

Stádium konkrétních logických operací probíhá v období, kdy žák navštěvuje první stupeň základní školy. U žáků se vyvíjí nový způsob myšlení. Rozdíly mezi jednotlivými žáky bývají nápadné. Někteří jedinci přichází do školy například s již slušně rozvinutým konkrétním myšlením, zatímco někteří takto začínají uvažovat až na konci druhé třídy. Doba, než se nový způsob myšlení v mozku zakóduje do takové úrovně, aby ho žák uměl za všech okolností využít, se také liší. Ze začátku musí učitel všem žákům učivo přibližovat na úrovni známých a srozumitelných situací, které jsou dítěti jasné a umí na nich učivo aplikovat. Musí vše propojovat s realitou a konkrétními příklady (Komenského synkritická metoda přirovnání). Jestliže je zadání nesrozumitelné, nebo jen řeší problém pro žáka vzdálený, nedovede žák nový způsob myšlení použít, protože nevidí souvislost, a uchýlí se k vývojově staršímu způsobu řešení. Až po řádném zafixování, které může trvat dlouhý čas, žák začne zobecňovat reálné zkušenosti, chápat souvislé vztahy a naučí se využívat nový způsob myšlení i v neznámých situacích. Než se tak stane, bude muset dětská mysl projít ještě dlouhým vývojem (Vágnerová 2002, s. 48–50).

Decentrace

Již zmíněná decentrace je schopnost lidské mysli oprostít pozornost od jednotlivých nápadných či subjektivně zajímavých znaků a brát podněty jako celky, nahlížet na ně z více hledisek a uvědomovat si nejrůznější souvislosti a vztahy. Vágnerová

ve své knize Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy uvádí toto: „Decentraci lze chápat jako překonání určitých omezení při posuzování reality.“ (Vágnerová 2002, s. 56) Dítě v tomto stádiu začíná umět své poznatky a vědomosti systematicky uspořádat. Ze začátku třídí předměty denní potřeby a další jemu nejbližší hmotné věci do množin podle společných znaků a k nim přirovnává jednoduché pojmy nadřazené (např. jídlo, zvířata, lidé..., později ovoce, savci, Asiáté...). Učí se klasifikovat známé objekty a situace podle různých kritérií. Dokazuje to slavný Piagetův pokus s vodou a sklenicemi, ve kterém se stejné množství tekutiny přelévá do různě tvarovaných nádob a dítě již chápe stálost objektu. Přestože v úzké vysoké skleničce bude hladina vody výše než v nízké širší sklenici, stále tam bude stejné množství vody. V závěru této vývojové etapy již školní dítě dokáže zhodnotit, jaké informace jsou důležité a jaké nikoli. Pěkným příkladem, kdy vyučování podporuje rozvoj této schopnosti, jsou slovní úlohy v matematice. V tomto věku začíná dítě využívat dedukce. Jestliže zná nadřazený pojem ptáci, o kterém ví, že všichni jeho zástupci mají peří, je schopno si vydedukovat, že i ptáci, se kterými se nikdy dřív v životě nesetkal, budou mít peří a většinou i dovednost létání. Decentrace, tedy odvrácení pozornosti pouze od jednoho prvku, umožňuje třeba i tzv. řazení. Již od první třídy dítě operuje s pojmy menší než, větší než, právě takový jako. Zprvu je ale schopno posuzovat např. hodnotu čísla jen z jednoho směru. Dokáže říct, že sedm je menší než deset a že sedm je větší než čtyři, ale až po zafixování složitějších myšlenkových operací, vyvíjející se v tomto období, si dítě uvědomí, že sedm je méně deseti a zároveň větší čtyřem.

Konzervace

Konzervace je schopnost zachování počtu a množství takových jevů, které si zachovávají svou kvantitu, ale jejich vzhledová stránka se mění. Děti v předoperačním stádiu mají s takovými jevy viditelný problém, ale během počátku školní docházky se mozek tomuto chápání začíná rychle otevírat.

Reverzibilita

Reverzibilita, tzv. vratnost, je schopnost školáka vracet se v myšlenkových úkonech zpět. Dítě, které si již vybuodovalo schopnost reverzibility, se dokáže při špatném vyřešení úkolu vrátit na začátek a začít znovu. Na skutečnost se dokáže dívat ze dvou úhlů (respektive stran). Mladší děti jsou přesvědčeny, že svět funguje podle určitých

pravidel, že všechno má svou příčinu a důsledek. S rozvinutou reverzibilitou během stádia formálních logických operací jsou pomalu schopny přijmout fakt, že se plno věcí děje neorganizovaně, náhodně. Od té doby děti zaujímají objektivnější postavení vůči světu (Vágnerová 2002, s. 55–58).

Vše, co bylo popsáno výše, se týká složitých změn v chápání světa dítěte. Nemůžeme tedy říci, že jakmile dítě dosáhne věku, kdy vstupuje do stádia konkrétních logických operací, okamžitě jeho mozek začne fungovat na takové úrovni, jaká zde byla popsána. Všechny procesy a poznání se dějí pomalu, posilují je zkušenosti, které žák získává postupně během vyučování i v běžném životě. Vyučující na prvním stupni musí k dětem přistupovat individuálně tak, aby rozvíjel myšlení všech žáků a zároveň aby bylo vyučování pro všechny srozumitelné, ať už se nacházejí na nejrůznějších úrovních tohoto stádia.

2.3 Pozornost, představivost, paměť a učení

Pozornost, představivost, paměť a učení. Tyto čtyři pojmy spolu více než úzce souvisí, při vyučování se navzájem velmi ovlivňují, a proto je zařadíme do jedné kapitoly.

Pozornost

Nepozornost při vyučování je někdy nesprávně přisuzována dětskému zlobení. Jde ale pouze o problematiku nerovnoměrnosti vývoje CNS. Zatímco u některých dětí již převládají procesy útlumu nad procesy vzruchu, u jiných dětí, které označujeme jako zlobivé, to je naopak. Stejně tak, jak tomu bývá v preprimárním období. Dítě za to nenese vinu, pouze ještě není dostatečně vyvinuto. Formy a metody vyučování by měly být přizpůsobeny právě žákům, kteří neudrží dlouhodobou pozornost, protože většina zdravých prvňáčků právě taková je (více viz podkapitola 2.1 Vývoj poznávacích procesů). Jako jedno z mnoha řešení se zde nabízí právě využití video-výukových materiálů, kterým jsou děti většinou ochotny a schopny věnovat delší pozornost než jiným didaktickým prostředkům.

Představivost

Představivost je velmi důležitá funkce mozku. Dítě na prvním stupni již nemá tak nereálné představy jako dítě předškolní. Vycházejí více ze skutečných zkušeností. Dítě začíná odlišovat realitu od fantazie. I přesto má silnou schopnost i potřebu představy vytvářet. Ve výuce je umění představivosti důležité téměř ve všech předmětech, převážně pak ve čtení, ale i při běžném výkladu učitele. Čím lépe si žák dovede vytvářet představy, tím lépe si učivo také zapamatuje. Výuková videa také podporují představivost, jelikož si o daném problému dítě snadněji dokáže udělat obrázek než je tomu u běžných výkladových metod výuky.

Paměť a učení

Opět není náhodou, že dětem začíná povinná školní docházka v období 6. až 7. roku života. Společně s kognitivním rozvojem se v tomto období vyvíjí i schopnost a rychlost zapamatování si. Studie uvádí, že k tomu, aby si dítě zapamatovalo potřebná fakta, potřebuje až o polovinu méně času, než tomu bylo v preprimárním období. V úvahu musíme samozřejmě brát, že kvantita i kvalita zapamatovaného musí odpovídat věku. Dítě musí látce především rozumět, pravidelným opakováním si látku upevňovat a umět své znalosti využít v praxi, či interpretovat jiným způsobem. Dětský mozek, ostatně jako mozky všech ostatních lidí, využívá zapamatování záměrné i nezáměrné, přičemž při záměrném zapamatování je paměť společně s příchodem do školy neúměrně zatěžována. Naráz si musí zapamatovat objemné množství informací. Video-výukové materiály zapamatování usnadňují, neboť zrakovým vnímáním si člověk dokáže zapamatovat nejvíce (bez ohledu na to, zda je vizuální, auditivní, kinestetický, nebo haptický typ). Jelikož si malý školák ještě nedovede třídit informace na důležité, méně důležité a zanedbatelné, neumí si tvořit vlastní zápisky ani se samostatně učit. Učitelé musejí dbát (často za pomoci rodičů) na řádné pochopení dané látky a hlavně na pravidelné a účelné opakování. Paměť lze rozdělit na krátkodobou, též pracovní, a dlouhodobou. Krátkodobá paměť má určitou kapacitu a slouží k vstřebávání aktuálně vnímaného. Pokud jsou dané podněty pro žáka důležité a hlavně mozku znovu připomínané (opakování násobilky, trénink psaní...), zažijí se a poznatky a dovednosti pak přecházejí do paměti dlouhodobé. Oba typy paměti lze trénovat a do jisté míry i rozšiřovat. Dětský mozek mladšího školního věku se také učí novým pracím s informacemi. Učí se je třídit, správně aplikovat

a rozhodovat, které informace za uchování stojí a které nikoli. Je důležité žákům učivo podávat stručně, bez širších matoucích souvislostí, vždy uvádět konkrétní a známé příklady. Učitelé by měli dětem předkládat také rozličné strategie učení, které si žáci časem zkouší a sami zjišťují, která strategie se pro danou situaci a pro ně nejvíce hodí. I tak se ale většina žáků, kteří zakončují pátý ročník základního vzdělávání, ještě nedovede samostatně učit. Zvládají techniky, jako je opakování si a uspořádávání informací do celků, podle nichž si jsou schopni učivo lépe vybavit za pomoci asociací. To vše ale jen na konkrétních a známých situacích. Vyššího rozvoje učení a zapamatování dosahují až v období staršího školního věku. Mladší žáci mají zvykem zapamatovávat si informace přesně tak, jak je vnímají od zdroje. Zatím je nedovedou ani sami pro sebe interpretovat jinými způsoby nebo slovy (Kolláriková, Pupala 2010, s. 225–226, Vágnerová 2005, s. 257–259; Vágnerová 2001, s. 78–81).

„Děti přebírají názory dospělých a nepochybují o nich nejen proto, že jsou pro ně autoritou, ale i proto, že jejich sdělení chápou jako součást reality.“ (Vágnerová 2005, s. 250)

Velmi důležitou součástí je motivace. Dobře motivované dítě, které má zájem o danou látku, si zapamatuje a vybaví o dost více, než dítě, které zájem postrádá, ba dokonce nechápe, proč by se to mělo učit. Co se týče motivace, pro žáky na prvním stupni je nejsilnější motivací zažívání úspěchu. Jedničky, razítka, samolepky a pochvaly jsou klíčem k získání uznání paní učitelky i rodičů, po čemž žák nejvíce touží. Nezažívá-li úspěch a nemá tedy obdiv ze strany dospělých, zažívá pocit méněcennosti. Vyučující musí také před každou novou učební látkou či činností umět žáky správně motivovat. Vhodnou motivací mohou být i ona výuková videa (Kolláriková, Pupala 2010, s. 225–226).

Pojem učení může mít mnoho podob. Učení lze chápat jako podstatné jméno, jinými slovy jako učivo, které si osvojujeme, i jako pojmenování pro daný proces, kdy skupina žáků sedících ve školních lavicích poslouchá učitelovy výklady, samostatně pracuje a píše písemné práce, nebo také může být učení míněno jako samostatné studium látky, při kterém využíváme rozmanitých učebních strategií k jejímu zapamatování. Učením lze také získávat nejen informace, ale lze si i osvojit dovednosti. Pedagogický slovník vysvětluje pojem učení jako proces, při němž se

proměňují poznatky člověka a vnímání světa, společnosti i sebe samého (V. Kulič in Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 323–324).

3 Vyučovací metody

Horkým tématem a zároveň nynějším celosvětovým trendem je zdokonalování školství a vzdělávání. Důvodem je pokročilá doba, s kterou úzce souvisí změna obsahu vzdělávání, forem a metod vyučování, řízení a organizace škol (alternativní školy) a spousta dalších záležitostí. V současné době dochází k nejrozsáhlejší změnám v krátkém časovém úseku vůbec. Tyto změny jsou Američany označovány jako restructuring, tj. strukturalizace vzdělávání. Ať jde o změny jakéhokoli rázu, celkově vzato se v dnešní době dají zavést poměrně snadno, proto jich je tolik a také proto jich mnoho ztroskotává. Existuje ale i dost změn (zejména v obsahu a metodách vyučování), které, jak se zatím zdá, byly dobrým tahem a společnost je shledává stále více úspěšnými a potřebnými (Průcha 2012, s. 9–19).

Josef Maňák a Vlastimil Švec ve své knize *Výukové metody* vysvětlují pojem vyučovací metoda jako vzájemné působení čtyř činitelů, přičemž vycházejí z didaktického trojúhelníku (kde ve vzájemných interakcích na sebe působí učitel, žák a obsah) a doplňují ho o dalšího činitele - didaktické prostředky. Novou interakcí se krom pedagogické komunikace, učení se a didaktické transformace stává též komunikace. Jarmila Skalková podává přesnou definici vyučovací metody, jako způsob záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům. Volbou vyučovací metody si tedy vybíráme z nepřeborného množství kombinací uspořádání třídy, komunikací se žáky, počtu žáků, usměrnění aktivity žáků, použití motivací, výběru zprostředkování učiva a využití technik a didaktických pomůcek (Maňák, Švec 2003, s. 21–25).

3.1 Didaktické prostředky ve vyučování

Didaktickými prostředky ve vyučování se rozumí všechny materiální předměty, které lze ve vyučování využívat k dosažení stanovených cílů, tedy k osvojení určitého učiva. Mohou to být hmotné předměty, modely, obrázky, audio pomůcky, video pomůcky, klasické učebnice, texty, slovníky, atlasy a mnoho dalších. Didaktické pomůcky představují princip názornosti v praxi. Důležitým úkolem vyučujícího je správná volba vhodných pomůcek adekvátních k obsahu učiva i určitým situacím (např. k věku, k fyzickému či psychickému stavu žáků, ke zkušenostem učitele, k prostředí). Stejně tak

důležité je naučit žáky s takovými pomůckami pracovat a umět z nich vytěžit co nejvíce (Skalková 2007, s. 249–250).

Výběr správné vyučovací metody a didaktických prostředků nezávisí ale jen na učitelích. I žáci se k nějakému druhu přiklánějí raději, nějaký je jim bližší a další jim usnadňuje zapamatování více než jiný. Úkolem učitele je mít oči otevřené a umět rozpoznat, co třída potřebuje, i přestože se jednotliví žáci v ní svými potřebami od sebe dosti liší. Obecně vzato lze říci, že žáci mají rádi takové učení, které není přehnaně náročné, je pestré, smysluplné, něčím zaujme a aktivizuje. Dle výzkumu, který provedla Dagmar Sitná, jsou děti nejméně rády, když musí k získání informací hodně číst, pracovat samostatně a poslouchat monologický výklad učitele. Naopak nejvíce oblíbená je spolupráce, debaty, aktivní tvoření, soutěže, praktické zkoušení věcí a využívání moderních technologií. Jak je to ale možné, když je dnešní mládež tak líná a o nic se nezajímá? Lenost a nezájem o učení jsou totiž jen předsudky vytvořené pedagogy z důvodu využívání neefektivních vyučovacích metod v nevhodných chvílích. V takových případech se totiž lenost a nezájem ze strany žáků skutečně projeví. Zejména proto, že žákům není nabídnuta adekvátní forma práce, a tak nejsou dostatečně motivováni, zažívají neúspěch. Není to tedy dnešními dětmi, ale zastaralými zvyky starších či méně kvalitních pedagogů. Dobře zvolené a obměňované metody i prostředky dokážou i z méně oblíbené či nudné látky udělat učivo, o které žáci budou jevit zájem (Sitná 2009, s. 13–14).

3.2 Moderní didaktické prostředky ve vyučování

Dnes již není výjimkou využívání médií coby moderních didaktických prostředků. V tomto pojetí se médii myslí audiovizuální pomůcky, jako je film, magnetofony, televize, video, počítače, tablety nebo interaktivní tabule. Významnou roli mezi nimi zaujímá především video natočené formou výukového filmu (Skalková 2007, s. 253).

Výukový film nebo vzdělávací televizní pořad nemusí být nutně součástí televizního programu. Lze ho chápat i jako samostatné video na internetu, DVD apod. Jde o audiovizuální záznam s výukovým cílem, přičemž obsah výukového filmu, nebo alespoň jeho část, je v souladu s výukovými osnovami (dnes již s učivem a cíli RVP). Výukové filmy mají kromě vzdělávací funkce i funkci výchovnou a jsou určeny

pro specifické okruhy diváků (Skalková 2007, s. 253; Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 368–369).

Všechna média nás obklopují v každodenním světě stále ve větší míře, a tak by bylo chybou zaměřit se pouze na jejich řazení do výukového procesu. Musíme brát v úvahu i jejich působení a ovlivňování dětí v běžném životě. Samozřejmě s sebou neunesou jen pozitiva, ale rovněž i negativa. Proto je nesmírně důležité umět média ve školách i mimo ně využívat ve správné míře. Je dobré jimi podněcovat dětský zájem, ale nic se nesmí přehánět. Za prvé při nadměrném využívání medií ve výuce učitelé opět ztrácí svobodu toho, jak a co budou vyučovat. Musí se podřít výukovým programům, které vytvořil někdo jiný, jejich obsahu i koncepci. Za druhé, je-li dítě v kontaktu s médii až příliš, ať už ve škole nebo mimo ní, dochází k přehnanému ovlivňování, dítě ztrácí svůj vlastní rozhled a fantazii, stává se závislé nebo trpí zdravotními problémy, jako je například obezita či poškození zraku. Přes všechna tato rizika je nesmírně důležité umět s moderními technologiemi zacházet a dokázat z nich vytěžit maximum toho, co nám mohou nabídnout, protože jsou nedílnou součástí našich životů v současnosti i budoucnosti.

Jak dále Skalková uvádí, přestože jdou moderní technologie směrem vpřed, vytvořených vzdělávacích prostředků prostřednictvím moderních médií je stále nedostatečné množství. Vzhledem k širokým a snadno dostupným možnostem využívání moderních technologií k tvorbě didaktických materiálů je tak vůči nim digitální vyučování stále pozadu. Přibývá možností i lidí věnujících se digitální technologii, ale stále existuje nedostatek těchto didaktických pomůcek odpovídajících učivu, cílům a dalším požadavkům RVP. Zařazováním médií do běžného vyučování se zabývá tzv. mediální didaktika (Skalková 2007, s. 253–257).

Video ve vyučování

Televize, filmy, seriály, filmové hvězdy, pohádky, youtubeři – slova, bez kterých si dnešní děti nedovedou život už ani představit. Když jsou tak trochu závislí na jejich nadvládě dnešního světa, proč toho nevyužít ve prospěch vzdělávání? Zapojení videa či výukového filmu do vyučování již dnes není žádnou abnormalitou. I když se vyučující rozhodne výuku zpestřit takovýmto způsobem, nesmí podcenit přípravu. Na první pohled se zdá, že učitel stačí stisknout tlačítko „play“ a výukový film řekne vše za něj, ale není tomu tak. Není vždy nezbytně nutné promítat

si dané video celé, stačí jen vybrané důležité úseky (zejména kvůli udržení pozornosti). Než tak vyučující učiní, je jeho povinností napřed zhlédnout video sám, zjistit, zda může předpokládat technické problémy s přístrojem (popř. přehrávačem), který na přehrávání zvolil, udělat si na něj svůj názor, uvědomit si, co je na něm důležité a vědět, kdy je správný čas na vypnutí, anebo přepnutí – například na internetové stránce Youtube se po skončení jednoho videa automaticky načítá další, které by mohlo být pro žáky nevhodné. Když má učitel ve výše zmíněných věcech jasno, je dobré během promítání video pozastavovat na příhodných místech a s žáky si o ději povídat. Dnes, přehráváme-li video z internetu, DVD, či flash disku, již není žádným problémem případné přetočení jednotlivých pasáží zpět, jako tomu bylo dříve u páskových VHS kazet. Doporučuje se děti zapojovat a ptát se jich nejen během a po promítání, ale lze začlenit i úvodní debatu nebo motivaci, popřípadě děti předem upozornit, na co si mají dávat pozor. Děti soustředí se na určité detaily pak sledují video s větším zájmem. Důležité je nastavení správné hlasitosti a přítmí v učebně, žáci musí na obraz samo sebou dobře vidět. Nesmíme zapomínat ani na samotný výběr videa, jež budeme dětem promítat. Je třeba si především uvědomit, zda video opravdu odpovídá cílům, k nimž chceme hodinu směřovat (Petty 2008, s. 288–289).

Téměř každý dnes vlastní videokameru alespoň jako součást mobilního telefonu, nebo fotoaparátu, mnoho dalších pak jako samostatný přístroj. Dle výzkumu Českého statistického úřadu v roce 2010 vlastnilo počítač 59 % obyvatel ČR. O tři roky později pak již 68 % obyvatelstva. Lze tedy soudit, že dnes, v roce 2020 je ono číslo zase o dost vyšší. Základním vybavením operačního systému Windows je program na úpravu a střih videa – Movie Maker. V tomto až primitivním programu, který je zdarma k dispozici všem uživatelům, se za pár sekund naučí základní střih videa každý. Kdo si touží s videem více pohrát, může si stáhnout například program Pinnacle Studio, který vyšel již v několika verzích a nabízí více možností. Ti nejnáročnější uživatelé ocení například program Sony Vegas, s kterým se člověk sice musí seznamovat delší dobu, ale pokud tomu potřebný čas věnuje, může se radovat z mnoha netušených možností při úpravě videí. Programů existuje spousta a záleží jen na uživateli, jaký mu bude vyhovovat. S těmito dostupnými vynálezy – videokamerou, počítačem a programy pro střih a úpravu videí – si už může natočit své vlastní video každý, kdo bude jen trochu chtít. Může tak vzniknout velké množství neoficiálních výukových programů,

kteřé třeba nebudou natočeny profesionálními kamerami a věhlasnými režiséry, ale posloužit ve výuce mohou excelentně.

Video sloužící jako vzdělávací pořad musí mít následující náležitosti. Nesmí být dlouhé, aby byli žáci schopni udržet pozornost. Nemůže obsahovat příliš mnoho informací a být zavádějící, aby si z toho děti odnesly to, co mají. Obsah musí odpovídat věkové skupině diváků zejména proto, aby došlo ke správnému pochopení. Je nepřijatelné, aby video bylo sprosté, či jinak nevhodné nebo zesměšňující.

Při sledování videa se jedná o vyučovací metodu demonstrační, neboť je v něm demonstrováno dané učivo. Žáci vidí na vlastní oči, jak co vypadá, funguje atd. Jak již bylo zmíněno, samotný video komentář nestačí a je potřeba doplnění učitelem o metodu slovní, kdy vyučující upřesňuje, co na videu je a s žáky o něm také diskutuje. Pro zkvalitnění výuky i zapamatování je vhodné zapojit ještě metody praktických činností žáků a metody opakování a procvičování vědomostí a dovedností, popřípadě na závěr metody diagnostické a klasifikační. Součástí těchto metod je žákova aplikace nabytých vědomostí formou nějaké praktické činnosti, pracovních listů a následně testů, písemných prací či zkoušek (Skalková 2007, s. 186–210).

4 Stanovené cíle a výzkumné otázky

V současné době je žádoucí přizpůsobovat se novým věcem, pokroku a moderním technologiím, tzv. jít s dobou, a to ve všech pracovních sférách a v různých profesích. U učitelů tomu není jinak. Existuje mnoho odborné literatury a koná se nespočet různých seminářů, které neustále přinášejí inovace do vyučování. Úspěšnými se stávají ty, které nadchnou pedagoga, zaujmou žáky a ještě ke všemu zanechají dobrý výsledek. Výuková videa by mohla být právě jedněmi z nich. Na rozdíl od práce s učebnicí by totiž tato výuková videa společně s aktivitami z metodických listů měla podnítit žákovu pozornost a zájem o učivo, využít názor a usnadnit tak pochopení daného tématu, rozvíjet schopnost kriticky myslet a schopnost komunikace, podporovat socializaci, kohezi kolektivu a mnoho dalšího.

Praktická část závěrečné diplomové práce obsahuje celkem deset výukových videí s náležitými metodickými listy přibližující dětem učivo tematických okruhů Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

4.1 Cíle

Pro závěrečnou diplomovou práci „Výuková videa ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“ v 1.–3. ročníku ZŠ“ byly stanoveny následující cíle:

1) vytvořit výuková videa jako moderní a názornou didaktickou pomůcku k vybraným tematickým okruhům ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět pro 1.–3. ročník ZŠ,

2) ověřit vytvořená výuková videa a metodické listy k vybraným tematickým okruhům ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět pro 1.–3. ročník ZŠ.

4.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou čtyři. Týkají se jak ověřování výukových videí v praxi, tak jejich tvorby, kdy zpětná vazba od pedagogů i žáků může pomoci ke zlepšení samotné tvorby pro případné příští pokusy. Otázky znějí následovně:

1. Jaký přínos mají výuková videa společně s metodickými listy při jejich využití ve výuce z pohledu pedagoga?
2. Navrhli by pedagogové úpravu výukových videí nebo metodických listů pro lepší a účelnější práci s nimi?
3. Zaujmou žáky výuková videa a budou pro ně přínosem pro život?
4. Která výuková videa budou pro žáky nejzajímavější?

5 Výuková videa a metodické listy

Cílovou skupinou výukových videí s metodickými listy, která byla vytvořena jako součást závěrečné diplomové práce, jsou pedagogové a žáci 1.–3. ročníků prvního stupně ZŠ. Výukových videí je celkem deset. První video je určeno pro libovolný ročník. Jde o video, které má za úkol seznámit žáky s hlavními protagonisty, které budou žáci průběžně na interaktivních tabulích a obrazovkách školních počítačů vídat a nese v sobě téma soužití lidí. Jsou zde řešeny mezilidské vztahy, přátelství apod., a je tedy vhodné hodinu s tímto námětem zařadit do výuky v období, kdy dochází k poznávání, stmelování nebo k nějaké změně v kolektivu, což může nastat v kterémkoli ročníku. Proto jsou k tomuto výukovému videu vytvořeny metodické listy hned tři, pro každý ročník jeden. Dále na každý ročník připadají právě tři výuková videa (tři videa pro první ročník, tři videa pro druhý ročník a tři videa pro ročník třetí) a ke každému videu je vyhotoven právě jeden metodický list.

5.1 Výukové video

Každé výukové video je koncipováno tak, aby řešilo nějaký problém, přinášelo podnět k zamyšlení či neslo poučení v otázkách spojených s učivem tematických okruhů Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví, popřípadě někdy i přesahovalo do jiných tematických okruhů. Obsahem vychází z učiva stanoveného RVP ZV. Žádné video nepřekračuje časovou stopáž delší než 9 minut z důvodu časového omezení vyučovací hodiny.

Videozáznamy byly pořizovány na tzv. jednu z lepších domácích videokamer s přídavným mikrofonom pro výkonnější a silnější zaznamenávání hlasů, v běžném venkovním a vnitřním prostředí a bez využití přísvětlení či dalších jiných technických opatření, jež by kvalitu videa zlepšila. Následně byly stříhány v programu VEGAS Pro 15.0. Využitá muzika, zvuky i obrázky jsou uvedeny ve zdrojích na konci této práce.

Výukovými videi provází diváky tři kamarádi – Karel, Natálka a Ema, kteří jsou, stejně jako oni, žáky prvního stupně základní školy. To u dětských diváků vytváří pocit známého a důvěrného. Právě herci těchto tří hlavních postav jsou obyčejné děti s pouhým nadšením pro věc, bez jakýchkoliv hereckých zkušeností.

Seznam výukových videí vytvořených jako součást této diplomové práce:

Všechny ročníky: Seznamte se

1. ročník: Školní pravidla

Princové nevymřeli

Cizí osoba

2. ročník: Svět bez práce

Brýle – hanba, nebo pomocník?

Za hranice strachu

3. ročník: O líné princezně

Važ si peněz a přátel

Falešná identita

5.2 Metodické listy

Metodických listů k výukovým videím je v součtu dvanáct. K prvnímu videu byly vytvořeny tři metodické listy – pro každý ročník jeden. Na každé další video dále připadá jeden metodický list. Každý metodický list obsahuje název, anotaci a stopáž videa, tematický okruh a učivo stanovené dle RVP, které je ve videu obsaženo, ročník, pro který je video určeno, cíl, očekávané výstupy a klíčové kompetence. Dále pak soubor námětů na činnosti realizovatelné v souladu s výukovým videem, z kterých vyučující může poskládat celou vyučovací hodinu. Jedná se o pokyny pro práci s výukovým videem a především jde o činnosti vztahující se jednak přímo k pomítanému videu, jednak k učivu, které je ve videu obsaženo. Nejpodstatnější navrhovanou činností, které doporučit věnovat nejvíce času a pozornosti, je řízená debata.

Metodický list 1

Název výukového videa: Seznamte se

Téma: Já a mí přátelé

Anotace: Krátké úvodní video seznamuje diváky s hlavními protagonisty všech výukových videí. Zároveň video slouží jako úvod do tématu přátelství.

Obrázek 1: Snímek z videa Seznamte se

Stopáž videa: 00:01:05

Ročník: 1.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: soužití lidí (mezilidské vztahy), chování lidí (vlastnosti lidí)

Cíl: Žák představí sebe nebo svého kamaráda a seznámí se s ostatními členy třídního kolektivu. Žák se podílí na tvorbě příznivého třídního klimatu.

Očekávané výstupy: Žák se představuje, popisuje vzhled i vlastnosti sebe i ostatních spolužáků. Žák definuje pojem přátelství a chápe jeho význam v lidském životě. Žák projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu o nich a jejich přátelích. Návodné otázky:

Kdo jsi ty: Jak se jmenuješ? Jak ti říkají doma? Jak bys chtěl/a, aby ti říkali kamarádi? Jak se jmenuješ celým jménem? Jak by ses představil někomu cizímu? Kolik ti je let? Kde bydlíš? Jak se jmenují tví rodiče? Co máš rád? Co tě baví? Co umíš nejlépe?

Kdo je tvůj kamarád: Jak se jmenuje tvůj nejlepší kamarád? Jaký je tvůj nejlepší kamarád? Jak si s kamarády rádi hrajete? Kde jste se s kamarádem seznámili? Je pro tebe tvůj kamarád důležitý a proč? Musí být kamarád nutně člověk? Máš nějakého kamaráda, který není člověk?

Správný přítel: Jaký by měl podle tebe být opravdový kamarád – jak se pozná/jak se chová? Jak bychom se správně měli chovat my, chceme-li, aby se k nám ostatní chovali pěkně?

Aktivita: Jak hodně se na sebe umíme smát?

Vyučující s žáky vede debatu o tom, jak je důležité a příjemné se na sebe usmívat. Žáci si pak za pomoci provázku měří úsměvy (přiloží provázek k široce se usmívajícím ústům a ustrihnou). Vyučující společně se žáky provede měření – jak široce se kdo umí usmívat. Vyučující sečte všechny délky úsměvů a ustrihne další část provázku, tak dlouhou, jako je součet všech úsměvů, tedy jak dlouhý je úsměv naší třídy. Dále lze s použitím rozpětí paží měřit i to, jak hodně se dokážeme obejmout, a využít k měření pracovní list (viz Příloha A).

Aktivita: Oblíbené iniciály

Žáci se jeden po druhém představují, a to křestním jménem a věcí, kterou mají rádi a která začíná na stejné písmeno. Např.: „Já jsem Tereza a mám ráda tučňáky. Jmenuji se Pavel a mám rád pizzu.“ Když se všichni představí, předávají si slovo: „Já jsem Veronika, mám ráda vedro a předávám slovo Pavlovi, co má rád pizzu.“ Vhodná činnost realizovatelná v kruhu a s předmětem, jenž si děti mohou předávat, či házet.

Aktivita: Pavučina přátelství

Žáci stojí v kroužku. Jeden dostane do rukou klubíčko vlny, chytí jeho konec a podává ho někomu dalšímu (během předávky odmotává) se slovy: „Jsem rád/a, že je xxx (jméno toho, komu klubíčko podal/a) mým spolužákem/mou spolužačkou.“ Další chytne klubíčko za provázek, co k němu dosáhne, podává klubíčko dalšímu spolužákovi a říká tu samou větu. Když se takhle klubíčko dostane ke každému, je rozmotané a tvoří

sít' přátelství. Pokud je třída šikovní, mohou žáci pavučinu přátelství opět rozmotat. V tom případě začíná ten, co končil, a opět říká jméno toho, komu klubíčko podává.

Aktivita: Pozitivní sprcha

Žáci stojí v kruhu. Vybraný žák si stoupne doprostřed kruhu – do pomyslného sprchového koutu. Ostatní natáhnou ruce nad hlavu a stávají se sprchami, sprchují žáka uprostřed kladnými vlastnostmi, pozitivními výroky.

Aktivita: Zahrajeme si na maséra

Žáci utvoří dvojice, nebo si sednou do kruhu otočení po směru hodinových ručiček, a vzájemně se masírují. Ve dvojicích jeden druhého, pak se vystřídají v kruhu všichni najednou. Před činností je důležité ujasnit si s dětmi dovolené pohyby a místa. Vhodné je pustit jako doprovod relaxační hudbu a řídit pohyby slovy, jež se děti snaží formou masáže ztvárnit (například drobné kapičky deště bubnují na parapet, kobylka skáče ze stébla na stéblo...). Poznámka: Dvojice jsou vhodnější, třída musí být v momentě konání této aktivity uklidněná, proto masáž nezařazujeme v případě aktuálních konfliktů mezi žáky. Žáci musí chápat smysl masáže – příjemné, jemné doteky a uvolnění. Zásadně do dotyků nikoho nenutíme.

Hra: Bang

Hra je určena pro kolektiv, který se mezi sebou ještě moc dobře nezná (naučení jmen, popř. jejich upevnění), i pro ty, co se navzájem už jmény znají (trénink postřehu).

Žáci stojí v kroužku. Jeden, zvaný střelec, je uprostřed. Na koho vystřelí (ukáže a řekne jeho jméno), ten je poraněn a musí si rychle sednout do dřepu. Dva žáci, mezi kterými je postřelený, na sebe navzájem musí vystřelit (ukázat a říct jméno toho druhého). Ten, který je rychlejší, vítězí. Poražený je zastřelen nadobro a vypadává ze hry – lehá si na zem. Poraněný se zatím léčí a vrací se do hry – stoupne si zpět. Končí první kolo. Další kolo začíná opět výstřelem střelce na jednoho z žáků, ten je raněný, noví dva po sobě střílí, jeden z nich umírá. Hra končí, když zbudou poslední tři živí. Ti znají dobře jména ostatních a mají dobrý postřeh. Poznámka: Jestliže jsou vedle sebe žáci A, B, C a D, žák B je mrtvý a střelec nyní vystřelí na žáka C (ten se stane raněným), střílí po sobě žák A a D. Vždy na sebe střílí dva, kteří mezi sebou mají mezeru, ať už je tvořena jedním nebo třeba osmi žáky. Děti tak musí být neustále ve střehu.

Hra: Co máme společného

Obměna hry Molekuly. Vyučující vymýšlí věci, které mohou mít někteří spolužáci společné (např. barva vlasů, počáteční písmena vlastních jmen, barva očí, barva triček, oblíbené zvíře, oblíbené jídlo, měsíc narození). Žáci se mají podle těchto instrukcí seskupit do skupinek.

Hra: Kdopak se to směje?

Jeden vybraný žák si stoupne čelem k tabuli (popřípadě i se zavázanýma očima). Ostatní děti si libovolně předsednou. Žák otočený zády ke třídě pronese větu: „Ukaž, jak se umíš smát.“ Učitel vzápětí na někoho ukáže. Dotyčný se zasměje. Žák před tabulí hádá, čím to byl smích. Ať uhodne, nebo ne, střídá ho pak ten, kdo se smál.

Hra: Poznej spolužáka 1

Vybraný žák popisuje spolužáka dle vzhledu. Ostatní hádají, o kterého jde.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají písně s motivem přátelství.

Písně: Kamarádka Lípa, Neopouštěj (viz Přílohy B, C)

Píseň s doprovodným pohybem: Kdo jsi kamarád (viz Příloha Č)

Simulační hra

Žák se vžije do situace, kdy se ztratil (např. v zoo). Má za úkol předvést, jak by se v takovém případě zachoval. Učitel hraje cizí dospělou osobu. Vhodné je, když se vystřídá více žáků.

Výtvarná tvorba

Žáci malují sebe a svého kamaráda na místě, kde to mají rádi, nebo při činnosti, kterou spolu rádi dělají.

Metodický list 2

Název výukového videa: Seznamte se

Téma: Já a mí přátelé

Anotace: Krátké úvodní video seznamuje diváky s hlavními protagonisty všech výukových videí. Zároveň video slouží jako úvod do tématu přátelství.

Obrázek 2: Snímek z videa Seznamte se

Stopáž videa: 00:01:05

Ročník: 2.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: soužití lidí (mezilidské vztahy), chování lidí (vlastnosti lidí)

Cíl: Žák představí sebe a svého kamaráda/spolužáka. Žák se podílí na tvorbě příznivého třídního klimatu, upevňuje dobré třídní vztahy.

Očekávané výstupy: Žák se představuje, popisuje vzhled i vlastnosti sebe i ostatních spolužáků. Žák definuje pojem přátelství a chápe jeho význam v lidském životě. Žák projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků.

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata:

Vyučující vede s žáky řízenou debatu o nich a jejich přátelích. Návodné otázky:

Kdo jsi ty: Jak by ses představil někomu cizímu? Jak se jmenuješ celým jménem? Kolik ti je let? Kde bydlíš? Jak se jmenují tví rodiče? Co máš rád? Co tě baví? Co umíš nejlépe?

Kdo je tvůj kamarád: Jak se jmenuje tvůj nejlepší kamarád? Jaký je tvůj nejlepší kamarád? Jak si s kamarády rádi hrajete? Kde jste se s kamarádem seznámili? Je pro tebe tvůj kamarád důležitý a proč? Musí být kamarád nutně člověk? Máš nějakého kamaráda, který není člověk?

Správný přítel: Jaký by měl podle tebe být opravdový kamarád – jak se pozná/jak se chová? Jak bychom se správně měli chovat my, chceme-li, aby se k nám ostatní chovali pěkně?

Citát – jedná se o citát na konci videa: „*Pravý přítel je ten, který přijde, když všichni ostatní odcházejí*“ Vyučující zde video pozastaví. Citát žákům opakovaně přečte. Dále se ptá: „Co je to citát? Jak rozumíte tomuto citátu?“ Případně citát společně s žáky rozebere a vysvětlí. Závěrečná otázka je pak nasnadě: „Souhlasíte s tím?“

Aktivita: Jak hodně se na sebe umíme smát?

Vyučující s žáky vede debatu o tom, jak je důležité a příjemné se na sebe usmívat. Žáci si pak za pomoci provázku měří úsměvy (přiloží provázek k široce se usmívajícím ústům a ustříhnou). Vyučující společně se žáky provede měření – jak široce se kdo umí usmívat. Vyučující sečte všechny délky úsměvů a ustříhne další část provázku, tak dlouhou, jako je součet všech úsměvů, tedy jak dlouhý je úsměv naší třídy. Dále lze s použitím rozpětí paží měřit i to, jak hodně se dokážeme obejmout, a využít k měření pracovní list (viz Příloha A).

Aktivita: Jsem v „bryndě“

Žáci mají za úkol představit si, že se dostali do velikého průšvihů, a na papírek mají napsat jednoho, maximálně dva spolužáky, o kterých si myslí, že je na ně opravdu spoleh a mohou se jim se vším svěřit. Lístečky jsou anonymní, dají se pak na hromádku a žáci se mohou chodit dívat, komu se ve třídě důvěřuje a komu ne.

Aktivita: Objev své dobré já

Žáci si obkreslí na čtvrtku ruku a vystříhnou ji. Ze strany A se podepíší a na stranu B napíší velký nápis do dlaně: JSEM. Poté nechají svou ruku kolovat

po třídě. Každý žák si přečte na straně A, či je to ruka, a na stranu B do prstů a do dlaně kolem slova JSEM připiše jednu pozitivní vlastnost.

Aktivita: Oblíbené iniciály

Žáci se jeden po druhém představují, a to křestním jménem a věcí, kterou mají rádi a která začíná na stejné písmeno. Např.: „Já jsem Tereza a mám ráda tučňáky. Jmenuji se Pavel a mám rád pizzu.“ Když se všichni představí, předávají si slovo: „Já jsem Veronika, mám ráda vedro a předávám slovo Pavlovi, co má rád pizzu.“ Vhodná činnost realizovatelná v kruhu a s předmětem, jenž si děti mohou předávat, či házet.

Aktivita: Pád do rukou důvěry

Lze hrát s málotřídkou nebo s půlenou běžnou třídou pro posílení vzájemné důvěry. Děti stojí v těsném kruhu a drží se za ruce. Uprostřed stojí ve stoji spatném jeden, co má zavázané oči. Pomalu se začíná převažovat na libovolnou stranu. Ostatní žáci ho musí zachytit a společně „převážít“ na jinou stranu. Po chvilce určené učitelem se žák uprostřed vystřídá.

Aktivita: Pavučina přátelství

Žáci stojí v kroužku. Jeden dostane do rukou klubíčko vlny, chytí jeho konec a podává ho někomu dalšímu (během předávky odmotává) se slovy: „Jsem rád/a, že je xxx (jméno toho, komu klubíčko podal/a) mým spolužákem/mou spolužačkou.“ Další chytne klubíčko za provázek, co k němu dosáhne, podává klubíčko dalšímu spolužákovi a říká tu samou větu. Když se takhle klubíčko dostane ke každému, je rozmotané a tvoří síť přátelství. Pokud je třída šikovní, mohou žáci pavučinu přátelství opět rozmotat. V tom případě začíná ten, co končil, a opět říká jméno toho, komu klubíčko podává.

Aktivita: Pozitivní sprcha

Žáci stojí v kruhu. Vybraný žák si stoupne doprostřed kruhu – do pomyslného sprchového koutu. Ostatní natáhnou ruce nad hlavu a stávají se sprchami, sprchují žáka uprostřed kladnými vlastnostmi, pozitivními výroky.

Aktivita: Zahrajeme si na maséra

Žáci utvoří dvojice, nebo si sednou do kruhu otočení po směru hodinových ručiček, a vzájemně se masírují. Ve dvojicích jeden druhého, pak se vystřídají v kruhu všichni najednou. Před činností je důležité ujasnit si s dětmi dovolené pohyby a místa.

Vhodné je pustit jako doprovod relaxační hudbu a řídit pohyby slovy, jež se děti snaží formou masáže ztvárnit (například drobné kapičky deště bubnují na parapet, kobylka skáče ze stébla na stéblo...). Poznámka: Dvojice jsou vhodnější, třída musí být v momentě konání této aktivity uklidněná, proto masáž nezařazujeme v případě aktuálních konfliktů mezi žáky. Žáci musí chápat smysl masáže – příjemné, jemné doteky a uvolnění. Zásadně do dotyků nikoho nenutíme.

Aktivita: Zvídavý moderátor

Vyučující dětem rozdá lístečky s kolonkami jako je např. má doma pejska, baví ho matematika (viz Příloha D). Každé dítě chodí mezi ostatními a hledá někoho, koho jméno může do kolonky napsat, přičemž se musí představit, zeptat se, zda smí se spolužákem udělat rozhovor, poté za odpověď poděkovat a rozloučit se. Cílem aktivity je, aby měl každý žák v každé kolonce alespoň dvě jiné děti. Nakonec se do některé kolonky může zapsat také a sledovat, s kým má co společného.

Hra: Bang

Hra je určena pro kolektiv, který se mezi sebou ještě moc dobře nezná (naučení jmen, popř. jejich upevnění), i pro ty, co se navzájem už jmény znají (trénink postřehu).

Žáci stojí v kroužku. Jeden, zvaný střelec, je uprostřed. Na koho vystřelí (ukáže a řekne jeho jméno), ten je poraněn a musí si rychle sednout do dřepu. Dva žáci, mezi kterými je postřelený, na sebe navzájem musí vystřelit (ukázat a říct jméno toho druhého). Ten, který je rychlejší, vítězí. Poražený je zastřelen nadobro a vypadává ze hry – lehá si na zem. Poraněný se zatím léčí a vrací se do hry – stoupne si zpět. Končí první kolo. Další kolo začíná opět výstřelem střelce na jednoho z žáků, ten je raněný, noví dva po sobě střílí, jeden z nich umírá. Hra končí, když zbudou poslední tři živí. Ti znají dobře jména ostatních a mají dobrý postřeh. Poznámka: Jestliže jsou vedle sebe žáci A, B, C a D, žák B je mrtvý a střelec nyní vystřelí na žáka C (ten se stane raněným), střílí po sobě žák A a D. Vždy na sebe střílí dva, kteří mezi sebou mají mezeru, ať už je tvořena jedním nebo třeba osmi žáky. Děti tak musí být neustále ve střehu.

Hra: Co máme společného

Obměna hry Molekuly. Vyučující vymýšlí věci, které mohou mít někteří spolužáci společné (např. barva vlasů, počáteční písmena vlastních jmen, barva očí, barva triček, oblíbené zvíře, oblíbené jídlo, měsíc narození). Žáci se mají podle těchto instrukcí seskupit do skupinek.

Hra: Kdopak se to směje?

Jeden vybraný žák si stoupne čelem k tabuli (popřípadě i se zavázanýma očima). Ostatní děti si libovolně předsnou. Žák otočený zády ke třídě pronese větu: „Ukaž, jak se umíš smát.“ Učitel vzápětí na někoho ukáže. Dotyčný se zasměje. Žák před tabulí hádá, či to byl smích. Ať uhodne, nebo ne, střídá ho pak ten, kdo se smál.

Hra: Poznej spolužáka 2

Vybraný žák se postaví před tabuli a začne popisovat svého kamaráda ze třídy. Ostatní mají položené hlavy na lavicích. Jakmile si někdo myslí, že poznal, o koho jde, zvedne hlavu. Žák před tabulí má za úkol popisovat spolužáka tak dlouho, dokud nebudou mít hlavy zvednuté všichni. Začíná obecnými věcmi a postupuje k typickým rysům dané osoby. Když už si všichni myslí, že odpověď znají, na pokyn vyučujícího jméno dotyčného naráz zvolají.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají písně s motivem přátelství.

Písně: Kamarádka Lípa, Neopouštěj (viz Přílohy B, C)

Píseň s doprovodným pohybem: Kdo jsi kamarád (viz Příloha Č)

Simulační hra

Žák se vžije do situace, že se ztratil (např. v zoo). Má za úkol předvést, jak by se v takovém případě zachoval. Učitel hraje cizí dospělou osobu. Vhodné je, když se vystřídá více žáků.

Výtvarná tvorba

Žáci malují sebe a svého kamaráda na místě, kde to mají rádi, nebo při činnosti, kterou spolu rádi dělají.

Výtvarná tvorba 2

Každá dvojice žáků obdrží pracovní list se siluetami panáčků (viz Příloha Ď). Každý žák si vybere, dokreslí a vybarví právě jednoho panáčka, ke kterému vymyslí i určité vlastnosti, které ten panáček může mít. Společně se pak ve dvojici jako panáčci pomocí obrázků vzájemně představí a debatují o tom, zda se tito dva panáčci mají možnost stát spíše přáteli, nebo nepřáteli, hledají společné vlastnosti a zájmy.

Metodický list 3

Název výukového videa: Seznamte se

Téma: Já a mí přátelé

Anotace: Krátké úvodní video seznamuje diváky s hlavními protagonisty všech výukových videí. Zároveň video slouží jako úvod do tématu přátelství.

Obrázek 3: Snímek z videa Seznamte se

Stopáž videa: 00:01:05

Ročník: 3.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: soužití lidí (mezilidské vztahy), chování lidí (vlastnosti lidí)

Cíl: Žák představí sebe a svého kamaráda/spolužáka. Žák se podílí na tvorbě příznivého třídního klimatu, upevňuje dobré třídní vztahy.

Očekávané výstupy: Žák se představuje, popisuje vzhled i vlastnosti sebe i ostatních spolužáků. Žák definuje pojem přátelství a chápe jeho význam v lidském životě. Žák projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků.

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu o nich a jejich přátelích. Návodné otázky:

Kdo jsi ty: Jak by ses představil někomu cizímu? Jak se jmenuješ celým jménem? Kolik ti je let? Kde bydlíš? Jak se jmenují tví rodiče? Co máš rád? Co tě baví? Co umíš nejlépe?

Kdo je tvůj kamarád: Jak se jmenuje tvůj nejlepší kamarád? Jaký je tvůj nejlepší kamarád? Jak si s kamarády rádi hraje? Kde jste se s kamarádem seznámili? Je pro tebe tvůj kamarád důležitý a proč? Musí být kamarád nutně člověk? Máš nějakého kamaráda, který není člověk?

Správný přítel: Jaký by měl podle tebe být opravdový kamarád – jak se pozná/jak se chová? Jak bychom se správně měli chovat my, chceme-li, aby se k nám ostatní chovali pěkně? Jaký jsi asi ty jako kamarád?

Citát – jedná se o citát na konci videa: „*Pravý přítel je ten, který přijde, když všichni ostatní odcházejí*“ Vyučující zde video pozastaví. Citát žákům opakovaně přečte. Dále se ptá: „Co je to citát? Jak rozumíte tomuto citátu?“ Případně citát společně s žáky rozebere a vysvětlí. Závěrečná otázka je pak nasnadě: „Souhlasíte s tím?“

Aktivita: Jak hodně se na sebe umíme smát?

Vyučující s žáky vede debatu o tom, jak je důležité a příjemné se na sebe usmívat. Žáci si pak za pomoci provázku měří úsměvy (přiloží provázek k široce se usmívajícím ústům a ustříhnou). Vyučující společně se žáky provede měření – jak široce se kdo umí usmívat. Vyučující sečte všechny délky úsměvů a ustříhne další část provázku, tak dlouhou, jako je součet všech úsměvů, tedy jak dlouhý je úsměv naší třídy. Dále lze s použitím rozpětí paží měřit i to, jak hodně se dokážeme obejmout, a využít k měření pracovní list (viz Příloha A).

Aktivita: Jsem v „bryndě“

Žáci mají za úkol představit si, že se dostali do velikého průšvihů, a na papírek mají napsat jednoho, maximálně dva spolužáky, o kterých si myslí, že je na ně opravdu spoleh a mohou se jim se vším svěřit. Lístečky jsou anonymní, dají se pak na hromádku a žáci se mohou chodit dívat, komu se ve třídě důvěřuje a komu ne.

Aktivita: Něco pěkného

Žáci sedí v kroužku. Každý má svůj papír, který si nahoře podepíše. Dále si žáci posílají papíry po směru hodinových ručiček. Každý napíše na papír, který k němu

dojde, něco pěkného o tom, kdo je nahoře na papíře podepsán. Když papír obejde celé kolo a vrátí se zpět ke svému majiteli, ten si ho přečte a vše, co si přečetl, si nechá pro sebe. Lze obměnit např. variantou, kdy mají děti připnuté lístečky na zádech a navzájem si na ně píší slova (jen v dobrém slova smyslu), která je vystihují.

Aktivita: Objev své dobré já

Žáci si obkreslí na čtvrtku ruku a vystříhnou ji. Ze strany A se podepíší a na stranu B napíší velký nápis do dlaně: JSEM. Poté nechají svou ruku kolovat po třídě. Každý žák si přečte na straně A, či je to ruka, a na stranu B do prstů a do dlaně kolem slova JSEM připiše jednu pozitivní vlastnost.

Aktivita: Oblíbené iniciály

Žáci se jeden po druhém představují, a to křestním jménem a věcí, kterou mají rádi a která začíná na stejné písmeno. Např.: „Já jsem Tereza a mám ráda tučňáky. Jmenuji se Pavel a mám rád pizzu.“ Když se všichni představí, předávají si slovo: „Já jsem Veronika, mám ráda vedro a předávám slovo Pavlovi, co má rád pizzu.“ Vhodná činnost realizovatelná v kruhu a s předmětem, jenž si děti mohou předávat, či házet.

Aktivita: Pád do rukou důvěry

Lze hrát s málotřídkou nebo s půlenou běžnou třídou pro posílení vzájemné důvěry. Děti stojí v těsném kruhu a drží se za ruce. Uprostřed stojí ve stoji spatněm jeden, co má zavázané oči. Pomalu se začíná převažovat na libovolnou stranu. Ostatní žáci ho musí zachytit a společně „převážít“ na jinou stranu. Po chvílce určené učitelem se žák uprostřed vystřídá.

Aktivita: Pavučina přátelství

Žáci stojí v kroužku. Jeden dostane do rukou klubíčko vlny, chytí jeho konec a podává ho někomu dalšímu (během předávky odmotává) se slovy: „Jsem rád/a, že je xxx (jméno toho, komu klubíčko podal/a) mým spolužákem/mou spolužačkou.“ Další chytne klubíčko za provázek, co k němu dosáhne, podává klubíčko dalšímu spolužákovi a říká tu samou větu. Když se takhle klubíčko dostane ke každému, je rozmotané a tvoří síť přátelství. Pokud je třída šikovní, mohou žáci pavučinu přátelství opět rozmotat. V tom případě začíná ten, co končil, a opět říká jméno toho, komu klubíčko podává.

Aktivita: Pozitivní sprcha

Žáci stojí v kruhu. Vybraný žák si stoupne doprostřed kruhu – do pomyslného sprchového koutu. Ostatní natáhnou ruce nad hlavu a stávají se sprchami, sprchují žáka uprostřed kladnými vlastnostmi, pozitivními výroky.

Aktivita: Zahrajeme si na maséra

Žáci utvoří dvojice, nebo si sednou do kruhu otočení po směru hodinových ručiček, a vzájemně se masírují. Ve dvojicích jeden druhého, pak se vystřídají v kruhu všichni najednou. Před činností je důležité ujasnit si s dětmi dovolené pohyby a místa. Vhodné je pustit jako doprovod relaxační hudbu a řídit pohyby slovy, jež se děti snaží formou masáže ztvárnit (například drobné kapičky deště bubnují na parapet, kobylka skáče ze stébla na stéblo...). Poznámka: Dvojice jsou vhodnější, třída musí být v momentě konání této aktivity uklidněná, proto masáž nezařazujeme v případě aktuálních konfliktů mezi žáky. Žáci musí chápat smysl masáže – příjemné, jemné doteky a uvolnění. Zásadně do dotyků nikoho nenutíme.

Aktivita: Zvídavý moderátor

Vyučující dětem rozdá lístečky s kolonkami jako je např. má doma pejska, baví ho matematika (viz Příloha D). Každé dítě chodí mezi ostatními a hledá někoho, koho jméno může do kolonky napsat, přičemž se musí představit, zeptat se, zda smí se spolužákem udělat rozhovor, poté za odpověď poděkovat a rozloučit se. Cílem aktivity je, aby měl každý žák v každé kolonce alespoň dvě jiné děti. Nakonec se do některé kolonky může zapsat také a sledovat, s kým má co společného.

Hra: Bang

Hra je určena pro kolektiv, který se mezi sebou ještě moc dobře nezná (naučení jmen, popř. jejich upevnění), i pro ty, co se navzájem už jmény znají (trénink postřehu).

Žáci stojí v kroužku. Jeden, zvaný střelec, je uprostřed. Na koho vystřelí (ukáže a řekne jeho jméno), ten je poraněn a musí si rychle sednout do dřepu. Dva žáci, mezi kterými je postřelený, na sebe navzájem musí vystřelit (ukázat a říct jméno toho druhého). Ten, který je rychlejší, vítězí. Poražený je zastřelen nadobro a vypadává ze hry – lehá si na zem. Poraněný se zatím léčí a vrací se do hry – stoupne si zpět. Končí první kolo. Další kolo začíná opět výstřelem střelce na jednoho z žáků, ten je raněný, noví dva po sobě střílí, jeden z nich umírá. Hra končí, když zbudou poslední tři

živí. Ti znají dobře jména ostatních a mají dobrý postřeh. Poznámka: Jestliže jsou vedle sebe žáci A, B, C a D, žák B je mrtvý a střelec nyní vystřelí na žáka C (ten se stane raněným), střílí po sobě žák A a D. Vždy na sebe střílí dva, kteří mezi sebou mají mezeru, ať už je tvořena jedním nebo třeba osmi žáky. Děti tak musí být neustále ve střehu.

Hra: Co máme společného

Obměna hry Molekuly. Vyučující vymýšlí věci, které mohou mít někteří spolužáci společné (např. barva vlasů, počáteční písmena vlastních jmen, barva očí, barva triček, oblíbené zvíře, oblíbené jídlo, měsíc narození). Žáci se mají podle těchto instrukcí seskupit do skupinek.

Hra: Kdo jsem

Vybraný žák jde před tabuli. Vyučující mu na čelo nalepí lísteček se jménem některého ze spolužáků. To je teď on. Žák před tabulí má za úkol zjistit, kdo tedy vlastně je. Může se ptát na takové otázky, na které mu třída odpoví buď ano, nebo ne. Nesmí se ale zeptat přímo, např.: „Jsem Honza Svoboda?“ Když uhodne, kdo je, vítězí a před tabulí jde další. Poznámka: Místo lepení lístečků na čelo lze např. napsat jméno dotyčného na tabuli za záda hádajícího.

Hra: Kdopak se to směje?

Jeden vybraný žák si stoupne čelem k tabuli (popřípadě i se zavázanýma očima). Ostatní děti si libovolně přisednou. Žák otočený zády ke třídě pronese větu: „Ukaž, jak se umíš smát.“ Učitel vzápětí na někoho ukáže. Dotyčný se zasměje. Žák před tabulí hádá, čím to byl smích. Ať uhodne, nebo ne, střídá ho pak ten, kdo se smál.

Hra: Poznej spolužáka 2

Vybraný žák se postaví před tabuli a začne popisovat svého kamaráda ze třídy. Ostatní mají položené hlavy na lavicích. Jakmile si někdo myslí, že poznal, o koho jde, zvedne hlavu. Žák před tabulí má za úkol popisovat spolužáka tak dlouho, dokud nebudou mít hlavy zvednuté všichni. Začíná obecnými věcmi a postupuje k typickým rysům dané osoby. Když už si všichni myslí, že odpověď znají, na pokyn vyučujícího jméno dotyčného naráz zvolají.

Hra: Výměna identity

Žáci si představí, že si díky novému vynálezu – stroji na výměnu těl – mohou vyměňovat osobnosti a přemísťovat je tak do nových těl. Ve dvojicích si mezi sebou mění identity následujícím způsobem: dají ruku tomu druhému na hlavu, každý z nich řekne své jméno a nějakou věc, co má rád (např. „Já jsem Pepa a mám rád fotbal. Já se jmenuji Ivetka a mám ráda balet.“). Tímto si prohodili těla (v Pepově těle je teď Ivetka a její láska k baletu a Ivetčino tělo obsahuje Pepovu osobnost se zálibou ve fotbalu). Následně pokračují k dalším hráčům a proces se opakuje. Tentokrát se však Pepa už nepředstavuje jako Pepa, ale jako Ivetka. S dotyčným si identity opět prohodí. Hlavním cílem je prohodit si identitu s co nejvíce spolužáky a nakonec se pokusit najít zase tu svou. Na závěr je vhodná zpětná vazba formou otázky: „Jako kdo jste se cítili nejlépe?“

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají písně s motivem přátelství.

Písně: Kamarádka Lípa, Neopouštěj (viz Přílohy B, C)

Píseň s doprovodným pohybem: Kdo jsi kamarád (viz Příloha Č)

Simulační hra

Žák se vžije do situace, že se ztratil (např. v zoo). Má za úkol předvést, jak by se v takovém případě zachoval. Učitel hraje cizí dospělou osobu. Vhodné je, když se vystřídá více žáků.

Výtvarná tvorba

Žáci malují sebe a svého kamaráda na místě, kde to mají rádi, nebo při činnosti, kterou spolu rádi dělají.

Výtvarná tvorba 2

Každá dvojice žáků obdrží pracovní list se siluetami panáčků (viz Příloha Ď). Každý žák si vybere, dokreslí a vybarví právě jednoho panáčka, ke kterému vymyslí i určité vlastnosti, které ten panáček může mít. Společně se pak ve dvojici jako panáčci pomocí obrázků vzájemně představí a debatují o tom, zda se tito dva panáčci mají možnost stát spíše přáteli, nebo nepřáteli, hledají společné vlastnosti a zájmy.

Metodický list 4

Název výukového videa: Školní pravidla

Téma: Školní pravidla a řády

Anotace: Natálka usne a ve snu se stává paní učitelkou v neukázněné třídě. Je z žáků nešťastná. Po probuzení si uvědomí, jak je ráda, že třída, do které sama chodí, má pravidla a dodržuje je.

Obrázek 4: Snímek z videa Školní pravidla

Stopáž videa: 00:04:16

Ročník: 1.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: soužití lidí (mezilidské vztahy), právo a spravedlnost (práva a povinnosti žáků školy)

Cíl: Žák chápe význam a potřebu pravidel a norem ve školní třídě i v celé lidské společnosti a řídí se jimi.

Očekávané výstupy: Žák zná školní a třídní pravidla i své povinnosti a dokáže se jimi řídit a dodržovat je. Žák ví, k čemu jsou na světě zavedena pravidla a řády a chápe jejich význam i nutnost.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

a) Během videa:

Řízená debata

Vyučující pozastaví video v momentě, kdy se v něm objeví titulek „STOP“ (00:01:40) a vede s dětmi řízenou debatu na téma Školní pravidla a řády. Návodné otázky:

Pokud je začátek školního roku: Co je ve škole potřeba dodržovat za pravidla, aby nám to tu fungovalo a cítili jsme se tu všichni dobře? Jak se musíme chovat k učitelům/ke spolužákům? Jaký mají pravidla a řády vůbec význam (i mimo školu, pravidla na silnici; pravidla ve sportech; pravidla v práci; musí je dodržovat i dospělí)?

Pokud není začátek školního roku: Jaká pravidla ve škole dodržujeme? Jaký dodržujeme přímo tady ve třídě? Týkají se pravidla a řády také něčeho jiného než školy? Kde všude se s nimi můžeme setkat a kdo je musí dodržovat? Jsou pravidla důležitá? Jaký mají význam?

b) Po skončení videa:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu na téma Školní pravidla a řády. Návodné otázky:

Co dělaly děti na videu špatně? Jaká pravidla nedodržovaly? Jaká pravidla po nich paní učitelka Natálka vyžadovala? Chováte se tak někdy také? Jak by se dala situace napravit? Pravidla a řády souvisí se školními povinnostmi. Jaké školní povinnosti znáte? Jak to funguje u nás ve škole/třídě – jaká máme pravidla a povinnosti? Můžeme ještě něco někdo na tom, co děláme/neděláme změnit?

Na konci videa je věta: „*Svět bez pravidel a řádů by byl jeden velký nebezpečný chaos.*“ Vyučující žákům větu alespoň dvakrát přečte a baví se pak spolu o tom, co ta

věta znamená, jak by si takový svět představovali, co by se asi dělo a zda by to tak chtěli.

Aktivita: Alej myšlenek

Vyučující pronese začátek věty: „Ve škole (se/si) žáci...“ Načež si každý žák domyslí své vlastní pokračování věty. Důležité je předem žákům říci, aby nad pokračováním věty dlouho nepřemýšleli a zapamatovali si první věc, co je napadne. Poté vyučující žáky vyzve, aby se rozdělili na dvě skupiny (např. napravo žáci, které napadlo pokračování věty, které je v souznění s dodržováním pravidel, nebo s běžným, ne špatným, chováním, a nalevo žáci, které napadlo pokračování věty, které je jakýmkoliv způsobem špatné. Dvě skupiny žáků tak utvoří špalír. Vyučující následně prochází prostředkem špalíru, dívá se u toho postupně na žáky, kolem kterých prochází, a ti v ten moment dokončují větu (říkají sloveso). Vyučující se postupně přibližuje k jednotlivým stranám špalíru a zase se od nich oddaluje podle toho, co slyší (přitahuje ho správné věci a odpuzují špatné). Na konci by vyučující měl skončit na straně žáků, kteří dokončovali větu z našeho hlediska kladně. Následně je vhodná reflexe, zanalyzování chování vyučujícího – proč se tam přikláněl a odtamtud odkláněl? Vyučující se zařadí do jedné ze stran špalíru a může vyzvat nějakého žáka, ať si špalírem zkusí projít sám. Opět reflexe toho, na které straně se jak cítil a proč.

Ve zjednodušené variantě hry nechá vyučující žáky vylosovat lístečky s již předem vymyšlenými různými konci vět.

Aktivita: Kouzelný prsten

Žáci chodí před tabulí a střídají si „kouzelný“ prsten (nebo si jej alespoň představují). Když s ním otočí, mohou si přát, aby se něco v jejich třídě změnilo (něčí chování nebo zavedené pravidlo, či aby přibylo pravidlo nové). O přáních třída diskutuje, zavazuje se k jejich naplnění.

Pracovní listy

Vyučující volí jednotlivé pracovní listy (viz Příloha E), práci s nimi a instrukce dle schopností a dovedností žáků (např. jaká písmena už znají/neznají).

Tvorba třídních pravidel

Vyučující s dětmi dá dohromady např. desatero třídních pravidel (popř. povinností), na kterých se společně dohodnout a společně vytvoří jakýsi plakát, který si pak někde ve třídě vyvěsí. Pod něj se každý žák podepíše, stvrzuje tím svůj souhlas s pravidly a zavazuje se k jejich dodržování.

Výtvarná tvorba

Děti malují situace ze školního prostředí, které jsou špatně, a oproti tomu vedle situace, které jsou díky nějakým třídním, či jiným pravidlům správně. Pokud ještě neumí psát, po zhotovení obrázků svůj výtvar před třídou představí a okomentují.

Metodický list 5

Název výukového videa: Princové nevymřeli

Téma: Pravidla slušného chování

Anotace: Natálka s Emou vedu rozhovor o klucích z dnešní doby, vzpomínají na prince z pohádek a společně sní o lepším světě, kde se k sobě lidé chovají slušně.

Obrázek 5: Snímek z videa Princové nevymřeli

Stopáž videa: 00:02:57

Ročník: 1.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: chování lidí (pravidla slušného chování)

Cíl: Žák dodržuje základní pravidla slušného chování.

Očekávané výstupy: Žák rozlišuje správné chování od špatného. Žák se chová dle pravidel slušného chování

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s dětmi řízenou debatu na téma Pravidla slušného chování.
Návodné otázky:

Co to jsou pravidla slušného chování? Jaká základní pravidla znáte? Kdo jaká dodržujete? Jaká pravidla by měl dodržovat opravdu každý z nás? Jaká další

(nadstavbová) pravidla slušného chování jste viděli ve videu? Líbilo by se vám být princí/princeznami a takhle se k sobě hezky chovat? Je těžké se takhle k sobě chovat, i když nejsme princové a princezny? Ne každý je náš přítel, znamená to, že se k takovým lidem nemusíme chovat slušně?

Na konci videa je věta: „*Chceš-li, aby se k tobě spolužáci a vyučující chovali pěkně, chovej se podle toho také ty k nim.*“ Vyučující větu žákům alespoň dvakrát přečte a baví se pak spolu o tom, co ta věta znamená.

Aktivita: Zamysli se

Děti zapřemýšlí a zavzpomínají, kdy naposledy ony samy dělaly něco, co se nemá, a popřemýšlí nad nápravou. Nikdo nikomu nic neříká. Každý zpytuje své svědomí sám.

Hra: Slušné x neslušné

Děti mají zelené a červené proužky papírů. Vyučující popisuje jednoduché situace (např. Když mi někdo něco nabídne, tak i když nemám zájem, poděkuji. I když mi v restauraci nechutná, neříkám nahlas o jídle nic ošklivého. Když přes někoho nevidím, řeknu mu, ať uhne. Když ráno přijdu do školy a mám špatnou náladu, nepozdravím.) a děti mají rozhodnout, co je správné chování (zvedají zelené papíry) a co se nesluší (zvedají červené papíry). Za každou situací může následovat zdůvodnění.

Popis obrázku

Vyučující promítne obrázek (viz Příloha F) na interaktivní tabuli, popřípadě jej žákům nakopíruje. Žáci si procvičují komunikační dovednosti. Tvoří celé věty. Hodnotí, zda to, co se na obrázcích děje, je správné, nebo špatné.

Poslech

Hurvínek: Hurvínkova abeceda slušného chování (k poslechu na internetové stránce www.youtube.com)

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají píseň Jojojo, nenene (k poslechu na internetové stránce www.youtube.com).

Pracovní list

Viz Příloha G.

Rytmizované říkadlo: Dobré mravy

Děti stojí v půlkruhu. Vyučující dětem předvede rytmizované říkadlo s pohybem (viz Příloha H) nejprve celé, poté předřikává říkadlo po jednotlivých slokách bez pohybového doprovodu. Děti po něm opakují. Následně vyučující předvádí říkadlo po jednotlivých slokách i s pohybovým doprovodem a děti opakují. Nakonec se děti několikanásobným opakováním mohou říkadlo naučit.

Situační hra

Děti si zahrají na různé situace. Ve skupinkách (ideálně po třech) si vytáhnou lístečky s různými situacemi (vyučující jim je popřípadě pomůže přečíst) a budou je muset zahrát tak, aby co nejvíce odpovídaly pravidlům slušného chování. Ve třídě je dost trojic, každý to zahraje trochu jinak a na konci dají děti s vyučujícím dohromady to, co by bylo nejlepší. Celá aktivita ve skupinkách vyžaduje velkou pomoc vyučujícího.

Příklad lístečků:

Dívce něco spadne na zem. Chlapec se ohne a podá jí to.

- skupinka si vybere dva žáky, kteří situaci předvedou
- dívka chlapci v každém případě poděkuje

Děti vejdou ráno do školy, kde je u vchodu paní uklízečka.

- jeden žák ze skupiny hraje paní uklízečku, ostatní žáky
- slušně pozdraví a jdou se ze všeho nejdříve přezout

Skupina dětí jde po chodníku a naproti nim stará paní.

- jeden žák bude představovat starou paní, zbytek skupinu dětí
- děti by měly paní pozdravit jako první
- děti by měly jít na jednu stranu chodníku, aby paní mohla v pořádku projít po druhé straně a nemusela je obcházet do silnice

- pokud paní něco nese, nebo se jí špatně jde, zeptat se jí, zda nepotřebuje pomoci

Jeden žák potřebuje od dospělého pomoci.

- skupinka si vybere dva žáky, kteří to co nejlépe předvedou
- ať už jde o cokoli, vždy musí žák pozdravit, pěkně požádat a i kdyby dospělý nepomohl, sluší se poděkovat

Jeden žák si s něčím hraje a jiný by si s tím také zrovna moc rád hrál.

- opět skupina vybere další dva, kteří tuto situaci zahrají
- jeden žák si s něčím hraje, druhý k němu přijde a zeptá se, jestli se může připojit
- pokud se mu nedostaví kladná odpověď (což se klidně může stát, není to nic neslušného, zkrátka si žák chce hrát sám), zeptá se, kdy asi bude hračka volná, aby věděl, za jak dlouho se má pro hračku vrátit

Děti jsou v divadle. Mají předvést, jak by se tam vzorně chovaly.

- hraje celá skupina a popisují, co dělají a co dělat nesmí
- děti musí prokázat, že vědí, že mají spořádaně sedět, nelézt přes sedačky, nekřičet, nevyhazovat na zem papírky od bonbonů, herce mají odměnit potleskem...

Chlapec s dívkou přijdou do restaurace.

- opět hrají dva ze skupiny, třetí je číšníkem
- chlapec vchází jako první, drží dívce dveře
- chlapec sundává dívce kabát a usazuje jí ke stolu, pak si teprve sedá on
- s číšníkem se baví slušně a kultivovaně
- u jídla nesrkají, nebouchají příbory do talířů
- když se náhodou ušpiní, použijí ubrousek

...

Výtvarná tvorba

Děti vytvoří obraz svého ideálního já. Namalují sebe a kolem nakreslí či napíše (pokud už umí) takové věci, které znázorňují to, jak by ony samy chtěly, aby se k nim ostatní chovaly, tím pádem to, jaké by ony samy měly být.

Metodický list 6

Název výukového videa: Cizí osoba

Téma: Neznámí lidé a nebezpečí s nimi spojená

Anotace: Karla z dětského hřiště odláká pryč neznámá osoba. Natálka s Emou tomu přihlíží.

Karel je nezvěstný. Děvčata se rozhodnou vše, co viděly, nahlásit.

Stopáž videa: 00:03:38

Ročník: 1.

Tematický okruh: Člověk a jeho zdraví

Učivo: osobní bezpečí

Cíl: Žák se chová obezřetně při setkání s neznámými jedinci a v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro ostatní.

Očekávané výstupy: Žák umí rozlišit známé od cizích osob. Žák ví, která místa jsou bezpečná pro hru a která nikoli. Žák si je vědom možného nebezpečí vyplývajícího z komunikace s cizí osobou. Žák umí odmítnout/ignorovat nabídky od cizí osoby. Žák zná důležitá telefonní čísla (150, 155, 158). Žák dovede v případě nebezpečí či zranění přivolat pomoc.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Obrázek 6: Snímek z videa Cizí osoba

Obrázek 7: Snímek z videa Cizí osoba

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu na téma Neznámí lidé a nebezpečí s nimi spojená. Návodné otázky:

Kdo byl asi ten pán, co si odvedl Karla pryč? Na co Karla odlákal a co asi slíbil, že mu ukáže, když půjde Karel s ním? Co ještě takhle mohou dospělí dětem nabízet, aby je odlákali tam, kam oni chtějí? Zažil jste to už někdo? Jak ses v takovém případě zachoval? Jak je správné se zachovat/jak se měl zachovat Karel? Proč nesmíme cizím lidem věřit? S jakými cizími osobami a v jakých případech se můžeme dát do řeči? Co udělala děvčata ve videu, zachovala se správně? Kdo je pro vás vlastně cizí? Kde všude se můžete setkat s cizími lidmi? Jaká jsou nebezpečná místa (u nás ve městě/na vsi), kde byste si neměli sami hrát? Jaké je nebezpečí komunikace např. přes internet?

Na konci videa je věta: „*U cizí osoby si nikdy nemůžeme být ničím jistí.*“ Vyučující zde pozastaví video, větu žákům alespoň dvakrát přečte a pak se zeptá, zda s tím děti souhlasí a odůvodní si to.

Když už se někdy stane, že budete stejně jako Natálka s Emou svědky nějaké takové podezřelé situace, nebo ještě hůř, když bude někdo v nebezpečí a nebude v okolí žádná dospělá osoba, co byste mohli udělat? Čeho všeho můžete být svědky? Znáte nějaká telefonní čísla, která byste v takových případech mohli použít? Co byste do telefonu měli říct? Dovoláte se na ta čísla, i jestliže nemáte kredit/signál? Co dělat, nemáte-li svůj vlastní mobilní telefon?

Aktivita: Záchranka

Děti si vyzkouší zavolat záchrannou službu pomocí mobilní aplikace ZÁCHRANKA VÝUKOVÁ APLIKACE pro případ, že by náhodou byly účastníky, či svědky nějaké vážné situace (každý pedagog ji může mít ve svém telefonu zdarma; jde o věrohodnou simulaci hovoru, vhodnou pro žáky na vyzkoušení).

Aktivita: Živé obrazy

Žáci jsou rozděleni do skupinek (ideálně 4-6). Každá skupinka si vymyslí jednu situaci ze života, ve které vystupuje nebezpečný člověk a děti, či i dospělí lidé (vyučující může dát na výběr z nebezpečných povah: zloděj, terorista, vrah, pedofil, opilý muž za volantem, bezdomovec, šikanátor – předem si však s žáky musí vyjasnit, co které slovo znamená a jaká nebezpečí od takového jedince lze očekávat). Postupně

pak každá skupina předvede živý obraz. Skupiny, které právě nepředvádí živý obraz, spekulují nad tím, co je na daném výjevu špatné a nebezpečné, popř. jdou a změni, doplní živý obraz tak, aby se situace bezpečně vyřešila (můžou posunout některé z herců, změnit jejich polohu, nahradit je, či doplnit dalšími herci).

Hra: Probudí mě důvěryhodná osoba

Děti si položí hlavy na lavice tak, aby nemohly koukat kolem sebe. Vyučující vyjmenovává různé osoby (např. tatínek, bezdomovec, cizí paní s pejskem, kamarádčina maminka, policista). Děti mají za úkol zvednout hlavu a usmát se na učitelku v případě, kdy uslyší název osoby, se kterou je bezpečné se bavit, nebo dokonce někam jít. Zůstanou „spát“ na lavici v případě, že vyučující řekne osobu, s kterou by se děti bavit neměly. Poznámka: Je vhodné si s dětmi každou odpověď pořádně zdůvodnit.

Simulační hra

Žáci se pokusí zahrát si na podobnou situaci, jaká byla ve videu. Vyučující jim nabízí bonbóny, čokolády, výlety, odvoz, počítačové hry, štěňátka, koťátka (využije vždy toho, co ví, že má žák rád) a žáci musí předvést, jak by v takovém případě rázně odmítli (je vhodné tomu věnovat čas, aby si to zkusil opravdu každý).

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají píseň Hej, pane úchyle (píseň k poslechu dostupná na internetové stránce www.youtube.com).

Výtvarná tvorba

Žáci nakreslí jednoduché komiksy ze situací, kde je cizí osoba láká k něčemu špatnému a oni odmítají. Pokud ještě prvňáčci neumí moc psát, lze napsat několik vět k použití na tabuli a děti text doplní opisem, nebo lze předpřipravit dětem bubliny s některými texty, děti je pak do obrázků jen vlepí a vzniknou tak koláže.

Metodický list 7

Název výukového videa: Svět bez práce

Téma: Význam práce

Anotace: Do platnosti vchází nový zákon o zrušení práce. Nikdo nepracuje, nic se nevyrábí a Emino a Karlovo původní nadšení vystřídá panika. Naštěstí to celé byl jen sen.

Obrázek 8: Snímek z videa Svět bez práce

Stopáž videa: 00:02:51

Ročník: 2.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: zaměstnání

Cíl: Žák odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností.

Očekávané výstupy: Žák umí vyjmenovat příklady zaměstnání. Žák dokáže popsat náplň práce některých známých zaměstnání. Žák zná základní telefonní čísla integrovaných záchranných složek a dokáže přivolat pomoc v případě potřeby. Žák ví, kde pracují a co dělají jeho rodiče. Žák si je vědom významu práce v jeho budoucím životě. Žák chápe důležitost a potřebu práce ve světě.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu na téma Význam práce. Návodné otázky:

Proč lidé pracují? Vzpomeňte si na video, které jste viděli, co všechno zmiňovali Ema s Karlem, že se stane, co dalšího by se ještě mohlo stát? Jaká povolání znáte? Co dělají vaši rodiče? Čím byste jednou chtěli být vy? Proč? Dělá každý práci, jakou si přeje? Proč ne? Co je náplní práce např. hasiče, učitele, právníka? Myslíte si, že například takoví popeláři nebo uklízečky mají jednoduchou práci? Mohl by svět bez nich fungovat? Hodně důležití pro společnost jsou samozřejmě i hasiči, lékaři a policisté - znáte telefonní čísla, kterými je v případě potřeby zavoláte? Jaká povolání existovala asi i dříve a jaká jsou v dnešní době nová?

Na konci videa je věta: „*Bez práce by nebyla elektřina, jídlo, pití, hračky, řád,* ...“ Vyučující prvňáčkům větu alespoň dvakrát přečte a baví se pak spolu o tom, co ta věta znamená.

Aktivita: Kreslicí diktát

Každý žák dostane papír se čtyřmi siluetami panáčka (viz Příloha CH) a vyučující diktuje, jak má panáček vypadat tak, aby znázorňoval nějaké povolání (největší panáček má černou čepici, za pasem pistoli...). Děti dokreslují panáčky podle toho, co slyší. Pod každého panáčka nakonec napíší, o jaké zaměstnání se jedná/kdo to je.

Aktivita: Záchranka

Děti si vyzkouší zavolat záchranou službu pomocí mobilní aplikace ZÁCHRANKA VÝUKOVÁ APLIKACE pro případ, že by náhodou byly účastníky, či svědky nějaké vážné situace (každý pedagog ji může mít ve svém telefonu zdarma; jde o věrohodnou simulaci hovoru, vhodnou pro žáky na vyzkoušení).

Dramatizace

Děti si vylosují lístečky s názvy povolání. Pantomimou (či normálním dramatickým projevem) pak předvádí před třídou dané povolání tak, aby ho poznalo co nejvíce dětí. Když ho děti poznají, přihlásí se.

Hra: Kdo jsem?

Vybraný žák jde před tabuli. Vyučující mu na čelo nalepí lísteček s názvem nějakého povolání. To je teď on. Žák před tabulí má za úkol zjistit, kdo tedy vlastně je. Může se ptát na takové otázky, na které mu třída odpoví buď ano, nebo ne. Nesmí se ale

zeptat přímo, např.: „Jsem zvěrolékař?“ Když uhodne, kdo je, vítězí a před tabulí jde další. Poznámka: Místo lepení lístečků na čelo lze např. napsat název povolání na tabuli za záda hádajícího.

Hra: Poznej povolání

Skupinová práce pro skupinky po 2-4 dětech. Jeden ze skupiny si vybere jedno povolání, které zná, popíše ho opisem anebo uvede několik pomůcek, které člověk vykonávající dané povolání využívá. Ostatní ve skupině hádají. Než skupinky začnou pracovat samy, jeden až dva příklady ukáže vyučující před tabulí.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text a zpívají píseň.

Písně: Dělán, Ten dělá to a ten zas tohle, Zalévám květiny, Eskamotér, Káča našla ptáče, Panský koč, Pan doktor Janoušek (viz Přílohy J, K, L, M, N, Ň, O). Žáci pojmenovávají povolání na obrázku u písničky Dělán.

Píseň: Město spí (dostupná na internetové stránce www.youtube.com)

Pracovní listy

Vyučující volí jednotlivé pracovní listy (viz Příloha P), práci s nimi a instrukce dle schopností a dovedností žáků (např. jaká písmena už znají/neznají).

Přiřad' povolání

Vyučující čte texty (viz Příloha Q). Žáci k textům přiřazují příslušná povolání.

Říkadlo

Žáci čtou, rozebírají, popřípadě se učí říkanku (viz Příloha R).

Výtvarná tvorba

Žáci namalují sami sebe, jak vykonávají povolání, které se jim líbí. Poté ústně popíší obrázek, např. co k výkonu povolání potřebují/co je náplní práce.

Metodický list 8

Název výukového videa: Brýle – hanba, nebo pomocník?

Téma: Tolerance

Anotace: Karel s Emou se necitlivě posmívají spolužákům, například Viktorii, že nosí brýle. Karlovi posléze doktor brýle předepíše také. Nejprve je z toho Karel nešťastný, pak ale zjistí, že mít brýle vlastně vůbec není špatná věc.

Obrázek 9: Snímek z videa *Brýle – hanba, nebo pomocník?*

Stopáž videa: 00:02:22

Ročník: 2.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: soužití lidí, chování lidí

Cíl: Žák projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům.

Očekávané výstupy: Žák si uvědomuje jedinečnost a rozdílnost každého člověka. Žák se neposmívá ani nepomlouvá ostatní. Žák dovede nabídnout adekvátní pomoc postizenému či jinak znevýhodněnému jedinci.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s dětmi řízenou debatu na téma Tolerance. Návodné otázky:

Jaké chování na videu bylo špatné, jaké správné? Posmíváte se někomu? Posmíval se někdy někdo vám? Jaké to pro vás bylo? Je to hanba nosit brýle nebo rovnátka? K čemu dobrému slouží brýle a rovnátka? Znáte nějakého slavného člověka, co nosil/nosí brýle? Za co dalšího se děti navzájem posmívají? Je to správné? Posmívali se někdo slabšímu spolužákovi, jak mu můžeme pomoci? Děti se někdy posmívají například i obézním lidem, chudším spolužákům, jiným rasám, vozíčkářům nebo jiným postiženým lidem – jak těm můžeme pomoci?

Na konci videa jsou citáty: „*Každý génius má své pomlouvače.*“ a „*Budeš-li pomlouvat, sám také pomluvu uslyšíš.*“ Vyučující zde video pozastaví. Citáty žákům alespoň dvakrát přečte. Dále se ptá: Co je to pomluva? Pomlouváte někdy? Co je to citát? Jak chápete tyto citáty o pomluvě?

V závěru debaty by měly děti za pomoci vyučujícího dojít k závěru, že odlišnosti mezi lidmi nejsou jen ve zdravotním stavu nebo vzhledu, ale i v tom, co kdo umí, co má rád a že jsme všichni lidé, i když jsme každý jiný a každý si zaslouží stejné zacházení.

Dokončení videa

Vyučující vybere dva žáky, kteří si zkusí zahrát na Karla a Viktorii (dívka, jíž se na začátku Karel kvůli brýlím posmíval). Karel má za úkol dokončit příběh a omluvit se Viktorii, jak to ve videu slíbil. Vyzkoušet si upřímnou omluvu může pak i více žáků.

Aktivita: (Ne)dorozumívání

Vždy jdou před tabuli dva vybraní žáci. Jednomu vyučující vymyslí úkol typu: „Popros druhého o půjčení pera. Popřej mu k svátku.“ (případně žáci úkoly mohou vymýšlet sami). Žák se ho bez využití mluvidel (němý) pokusí splnit. Druhý z žáků nesmí předem vědět, o jaký úkol jde. Jen reaguje na chování němého (sám může být němý, ale nemusí). Když druhý žák pochopí, o co tomu prvnímu šlo, celou scénku si přehrají znovu. Následuje porovnání obtížnosti a časové náročnosti komunikace mezi běžně mluvícími lidmi a němými.

Aktivita: Neúměrný tok času

Vyučující žákům stopne určitý časový úsek (např. dvě minuty). Po tu dobu budou žáci předstírat, že mají přestávku. Mohou si povídat, zpívat atd. (vše ale jen ve třídě). Hned vzápětí vyučující dětem vyměří další dvě minuty přestávky, při kterých ale budou muset děti mlčet (němota). Společně pak porovnávají, jak čas plyne s komunikační dovedností a bez ní.

Aktivita: Zvídavý moderátor

Vyučující dětem rozdá lístečky s kolonkami jako je např. má doma pejska, baví ho matematika (viz Příloha D). Každé dítě chodí mezi ostatními a hledá někoho, koho jméno může do kolonky napsat, přičemž se musí představit, zeptat se, zda smí se spolužákem udělat rozhovor, poté za odpověď poděkovat a rozloučit se. Cílem aktivity je, aby měl každý žák v každé kolonce alespoň dvě jiné děti. Nakonec se do některé kolonky může zapsat také a sledovat, s kým má co společného.

Hra: Kdo stejně jako já

Děti sedí v kroužku na židličkách a vyučující říká věty (např. „Vymění si místo všichni, kteří mají rádi zvířata. Vymění si místo všichni, kteří mají bratříčka. Vymění si místo všichni, kdo nosí brýle. Vymění si místo všichni, kteří mají tmavou pleť.“). Pokud se žák s větou ztotožňuje, zvedne se a vymění si s někým místo. Když vyučující vyčerpá všechny otázky, které ho zajímají, sebere jednu židličku (aby bylo o jednu židličku méně, než je dětí), jeden žák jde doprostřed a říká určitou větu. Tentokrát ale začíná slovy: „Kdo stejně jako já...“ Musí volit větu takovou, aby platila alespoň na jednoho spolužáka. Tomu, kdo se zvedne, se nyní žák uprostřed snaží zabrat místo. Ostatní se zatím mění a ten, kdo si nestihne sednout, vymýšlí další větu. Na základě této hry děti zjistí, že jsme všichni rozdílní. Každý se zvedá na jiné věty a přestože jsme každý jiný, jsme kamarádi a máme se rádi.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají píseň.

Písň: Rovnátko, Brýle, Umím prase zepředu, Ten dělá to a ten zas tohle (viz Přílohy Ř, S, Š, K)

Typ na aktivity mimo danou vyučovací hodinu:

Aktivita: Vcítění se do role...

Pokud mají žáci ve třídě (či okolí) postiženého, co je na vozíku, vyučující připraví v tělocvičně či na školním hřišti například slalom, kde si děti vyzkouší, jak je těžké se na vozíku pohybovat. Stačí také, aby si děti zkusily na vozíčku projet nějakou trasu po škole. Pokud vyučující nemá k dispozici invalidní vozík, postačí berle a přivázaná noha (lýtko ke stehnu). Děti si takto vyzkouší dojít opět nějaký úsek po chodbě a zjistí, že používat stále jen jednu nohu není jednoduché. Další možností je schování jedné ruky pod tričko a nějaký čas používat jen jednu. Jiný způsob, jak dětem přiblížit to, jak se cítí handicapovaní, je například zavázání očí a dopravení se z jedné části školy na druhou jen za pomoci hole (nemusí být slepecká) nebo si žáci mohou vyzkoušet vyučovací hodinu či přestávku se špunty v uších. U všech těchto činností musí být přítomen vyučující. Děti se v činnostech prostřídají. Je dobré nechat je, aby si nějakou dobu poradily samy, a až později dovolit ostatním, aby si představily, že ty postižené jsou postižené doopravdy, a podle toho jim pomáhaly.

Metodický list 9

Název výukového videa: Za hranice strachu

Téma: Empatie – potřeby a pocity druhých

Anotace: Karel zavede Natálku do strašidelného sklepa proti její vůli. Ta má z takového zážitku šok. Vynadá Karlovi, že myslí vždy jen sám na sebe.

Stopáž videa: 00:03:18

Ročník: 2.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: soužití lidí, chování lidí

Cíl: Žák projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, k jejich přednostem i nedostatkům.

Očekávané výstupy: Žák se dovede vžít do druhých. Dokáže potlačit své egocentrické já. Žák chápe možnou rozdílnost mezi pocity a potřebami svými a pocity a potřebami druhých lidí.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu na téma Empatie. Návodné otázky:

Co udělat Karel ve videu špatně? Bylo správné, že Natálka Karlovi potom vynadala? Jak se/co asi Natálka cítila? Máte také z něčeho strach? Bylo by vám

Obrázek 10: Snímek z videa Za hranice strachu

Obrázek 11: Snímek z videa Za hranice strachu

příjemné, kdyby vás někdo nutil do něčeho, čeho se bojíte, nebo co nechcete? Co znamená respektovat druhé? Když se mu Natálka se strachem předem svěřila, měl to Karel raději respektovat a nejít do toho sklepa? Respektujete vy potřeby a pocity ostatních? Co je potřeba v životě umět respektovat? Umíte poznat na kamarádovi, že je např. naštvaný, bojí se, má radost? Když už jsme u radosti, měli bychom respektovat krom špatných věcí i věci, co druhému přinášejí radost? Co vás těší/rádi děláte? Co jsou to lidské emoce a pocity? Jaké další, kromě strachu, znáte?

Na konci videa je věta: „*Člověk, který tvrdí, že nemá z ničeho strach, se jen bojí svůj strach přiznat.*“ Vyučující žákům větu alespoň dvakrát přečte a baví se pak spolu o tom, co ta věta znamená.

Dokončení videa

Vyučující se s žáky baví o tom, jaké by bylo ideální pokračování příběhu, co by měl Karel udělat (minimálně omluva). Poté si děti alternativní konec zkusí zahrát (dramatizace).

Dramatizace

Každý žák si vymyslí svůj pocit, nebo emoci, kterou před třídou pantomimicky předvádí. Ostatní hádají, co to je.

Aktivita: Tiskovka

Vybraný žák si zvolí jednu emoci, pocit nebo vlastnost. Neprozrazuje, jakou, nebo jaký si zvolil. Posadí se na židli před třídu. Ocítá se na tiskové konferenci. Není žádným sportovcem ani zpěvákem, ale zastupuje emoci/pocit/vlastnost. Ostatní jsou redaktoři z novin a časopisů. Pokládají dotyčným otázky typu: „Myslíte si o sobě, že Vás mají lidé rádi? Může vás někdo mít, když vidí pavouka?“ Tážou se, dokud neuhodnou, s jakou emoci nebo vlastností dělají rozhovor. Vybraný žák neodpovídá sám za sebe, ale odpovědi volí tak, jak si myslí, že by je volila většina populace – vystupuje tak ze svého vidění světa a uvažuje nad prožitky druhých.

Aktivita: Pád do rukou důvěry

Lze hrát s málotřídkou nebo s půlenou běžnou třídou pro posílení vzájemné důvěry. Děti stojí v těsném kruhu a drží se za ruce. Uprostřed stojí ve stojící spatném jeden, co má zavázané oči. Pomalu se začíná převažovat na libovolnou stranu. Ostatní

žáci ho musí zachytit a společně „převážít“ na jinou stranu. Po chvilce určené učitelem se žák uprostřed vystřídá.

Aktivita: Volné psaní

Každý žák má připravený papír a psací náčiní. Na pokyn vyučujícího žáci ve stanoveném časovém úseku (vyučující rozhodne dle schopností žáků) píšou vše, co je napadne k tématu „strach“, „překonání sebe sama“ nebo „pocity druhých“. Žáci píší cokoli, i možné nesmysly, nesmí se ve psaní zastavit. Píší souvislé věty přesně tak, jak proudí jejich myšlenky. Nevracejí se k již napsanému. Nedbají na pravopis ani úhlednost písma. Vyučující po stanoveném časovém limitu práci žáků ukončí. Žáci si po sobě text přečtou. Snaží se pak své názory zformulovat a přispět s nimi do diskuze.

O strašidlech

Práce s textem (viz Příloha T) – vhodná k procvičení čtení, poslechu a porozumění textu.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text a zpívají píseň.

Písňe: Bára se ráda bojí, Strašidýlko Emílek (viz Přílohy Ť, U)

Pracovní listy

Viz Příloha V.

Říkanka

Žáci čtou, rozebírají, popřípadě se učí říkanku (viz Příloha W).

Výtvarná tvorba

Žáci mají za úkol vybrat si tři pocity, či emoce (doporučen je smutek, údiv, radost) a tyto emoce výtvarně znázornit. Nejlehčí varianta je dokreslení výrazů do prázdných obličejů (viz Příloha X), těžší je namalovat panáčky s určitými pocity, či emocemi celé a nejtěžší varianta úkolu je pak vyjádřit tyto emoce či pocity jen pomocí barev. Žáci mají možnost panáčky dokreslit a vybarvit.

Metodický list 10

Název výukového videa: O líné princezně

Téma: Zdravý životní styl

Anotace: Natálka propadne sedavému způsobu života. Karel s Emou se ve škole zrovna učí o zdravém životním stylu a rozhodnou se Natálku zachránit pomocí smyšlené pohádky O líné princezně.

Stopáž videa: 00:07:45

Ročník: 3.

Tematický okruh: Člověk a jeho zdraví

Učivo: Péče o zdraví

Cíl: Žák uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle. Žák projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví.

Očekávané výstupy: Žák ví, co je to zdravý životní styl, uvědomuje si jeho význam v lidském životě i rizika spojená s jeho nedodrčováním. Žák zná zdravou výživovou pyramidu a dovede si sestavit zdravý jídelníček. Žák se orientuje v možnostech plánování zdravé fyzické zátěže.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Obrázek 12: Snímek z videa O líné princezně

Obrázek 13: Snímek z videa O líné princezně

Řízená debata

Vyučující vede s dětmi řízenou debatu na téma Zdravý životní styl. Návodné otázky:

Proč je důležité žít zdravě? Tušíte, co je to zdravý životní styl? A co je to nezdravý životní styl? Co patří do nezdravého životního stylu? Co můžeme dělat proto, abychom žili zdravěji? Kdo ve videu žil zdravě a kdo nezdravě? Uveď nějaký příklad. Co bychom měli/neměli jíst, abychom byli zdraví? Co je to zdravá výživová pyramida? Co bychom měli/neměli dělat? Jak žijete vy? Vyhovuje vám to? Co byste rádi na svém zdravotním stylu změnili? Souvisí zdraví se štěstím? Máte se rádi? Víte, jaký je rozdíl mezi fyzickým a psychickým zdravím?

Co to jsou poruchy příjmu potravy? Víte, co je to anorexie, bulimie, chronické přejídání? Jaká jsou zdravotní rizika?

Na konci videa jsou citáty: *„Patrně jediný způsob, jak si zachovat zdraví je jíst, co ti nechutná, pít, co se ti oškliví a dělat, co se ti nechce.“*, *„Nemocné tělo potřebuje lékaře, nemocná duše přítele.“* a *„Zdravý žebrák je šťastnější, než nemocný král.“* Vyučující zde video pozastaví. Citáty žákům alespoň dvakrát přečte. Dále se ptá: „Co je to citát? Jak rozumíte těmto citátům?“ Případně citáty společně s žáky rozebere a vysvětlí. Závěrečná otázka je pak nasnadě: „Souhlasíte s tím?“

Aktivita: Básníci

Žáci mají ve skupinkách za úkol složit krátké básničky na téma zdraví.

Aktivita: Buď aktivní

Vyučující jde s žáky na školní hřiště, nebo prostě jen ven před školu (podle možností) a společně si zahrají nějakou pohybovou hru, či se zúčastní jiné pohybové aktivity (pozn.: v zimě lze například hrát koulovačku, stavět sněhuláky).

Aktivita: Burza nápadů

Jde o metodu určenou ke sběru prvotních nápadů členů malé skupiny (tedy i školní třídy), která je postavena na spontánní diskuzi a vede k utřídění myšlenek, postojů a hodnot. Ve skupinách po cca šesti účastnících každý přispěje třemi myšlenkami v časovém limitu pěti minut. K zápisu myšlenek se používá tabulka (viz Příloha I), která v daném limitu rotuje mezi členy týmu. Každý žák přispívá v rámci

jednoho kolečka pouze jedním nápadem, získává tak čas si své nápady do dalšího kola promyslet. Po uplynulých pěti minutách vedou žáci ve skupině/hromadně v celé třídě (záleží na schopnostech žáků) na toto téma diskuzi.

Aktivita: Kdo stejně jako já

Děti sedí v kroužku na židličkách a vyučující říká věty (např. „Vymění si místo všichni, kteří rádi jezdí na kole. Vymění si místo všichni, kteří mají dnes ke svačině nějaké ovoce nebo zeleninu. Vymění si místo všichni, kdo chodí do nějakého sportovního kroužku.“). Pokud se žák s větou ztotožňuje, zvedne se a vymění si s někým místo. Když vyučující vyčerpá všechny otázky, které ho zajímají, sebere jednu židličku (aby bylo o jednu židličku méně, než je dětí), jeden žák jde doprostřed a říká určitou větu. Tentokrát ale začíná slovy: „Kdo stejně jako já...“ Musí volit větu takovou, aby platila alespoň na jednoho spolužáka. Tomu, kdo se zvedne, se nyní žák uprostřed snaží zabrat místo. Ostatní se zatím mění a ten, kdo si nestihne sednout, vymýšlí další větu. Na základě této hry děti zjistí, že jsme všichni rozdílní. Každý se zvedá na jiné věty, a přestože jsme každý jiný, jsme kamarádi a máme se rádi.

Aktivita: Poskočím si na zdraví

Žáci stojí. Vyučující vyjmenovává různá jídla a činnosti a děti mají za úkol si poskočit – v případě, že se jedná o zdravou věc, anebo si sednout do dřepu do klubíčka, – jedná-li se o věc špatnou.

Dramatizace

Každý žák si vymyslí nějakou pohybovou aktivitu. Pantomimou (či normálním dramatickým projevem) pak předvádí před třídou danou pohybovou aktivitu tak, aby co nejvíce ostatních žáků poznalo, o co jde. Když to děti poznají, přihlásí se.

Hra: Půjdu do obchodu a koupím si

Vyučující sedí s dětmi v kruhu. Vyučující řekne úvodní větu: „Půjdu do obchodu a koupím si brokolici.“ Po vzoru vyučujícího se pak děti hlásí a říkají také: „Půjdu do obchodu a koupím si ...“ Doplní-li žák na konec věty něco, co spadá do zdravé výživy či zdravého způsobu života, vyučující řekne: „Ano, můžeš si to koupit.“ Řekne-li žák opak, pak vyučující říká: „Ne, nemůžeš si to koupit.“ Vyučující nenapovídá, neprozrazuje. Žáci zkusí dávat návrhy na nákup a postupně začínají chápat, kdy

vyučující souhlasí a kdy ne. Přijde-li na to někdo, ostatním neprozrazuje. Může pak společně s vyučujícím odpovídat: „Ano/ne...“

Osobní zdravotní deník

Děti dostanou za úkol vést si osobní zdravotní deníčky. Vytvoří si je buď z papírů, anebo použijí obyčejný malý školní sešit, který si podle sebe vyzdobí a vedou si do něj záznamy toho, jak se stravují, jak se hýbají atd., a to po dobu alespoň jednoho měsíce. Vhodné je udělat stránku o tom, jak to měly do chvíle, než si začaly deník vést, a poté stránku, na kterou si děti naplánují, co by rády změnilly a čeho by chtěly docílit. Po uplynulém měsíci pak porovnávají svá očekávání s realitou. Deníček lze doplňovat kresbami, fotografiemi nebo třeba výstřižky z časopisů. Součástí může být i např. tvorba osobního zdravého jídelníčku nebo rozvrh pohybových aktivit.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají píseň Bublanina, Datel, Holky z Polabí, Koloběžka, Pan doktor Janoušek (viz Příloha Y, Z, Ž, A2, O).

Pracovní listy

Viz Příloha B2.

Říkadla

Žáci čtou, rozebírají, popřípadě se učí říkanky (viz Příloha C2).

Tvorba plakátu

Žáci jako skupinovou práci vytvoří veliký plakát toho, co je zdravé a co je nezdravé. Mohou vše stylizovat např. do podoby semaforu (v zeleném kolečku zdravé věci, v červeném nezdravé), nebo do postav s obličejí vytvořené obkreslením žáků na balicí papír (do veselého zdravé a do smutného nezdravé). Žáci mohou psát, kreslit, lepit...

Výtvarná tvorba

Vyučující s dětmi probere pojem zdravá výživová pyramida. Následně si děti společně také jednu takovou vytvoří (vhodné jsou výstřižky z letáků).

Metodický list 11

Název výukového videa: Važ si peněz a přítel

Téma: Hodnota peněz

Anotace: Ema se nemá finančně špatně a je dost rozhazovačná. Natálka, která nemá moc peněz si už uvědomuje jejich hodnotu. Snaží se Emu navést ke spoření, ale to vede akorát k hádce. Nakonec se děvčata usmíří, když se Natálka zachová jako pravá kamarádka a Ema uzná svou chybu.

Obrázek 14: Snímek z videa Važ si peněz a přítel

Stopáž videa: 00:03:17

Ročník: 3.

Tematický okruh: Lidé kolem nás

Učivo: vlastnictví

Cíl: Žák si uvědomuje hodnotu peněz a majetku i jejich význam v lidském životě.

Očekávané výstupy: Žák se seznámí s pojmem vlastnictví. Žák ctí cizí majetek, váží si a stará se o svůj vlastní. Žák dovede projevit laskavost a velkorysost vůči druhým, zároveň ale dokáže vnímat určitý strop.

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s žáky řízenou debatu na téma Hodnota peněz. Návodné otázky:

Co je to bohatství? Co je to chudoba? Když je někdo chudý, musí být nutně i nešťastný? Jaká byla/jak se chovala Natálka a Ema? O co šlo Natálce? Dokázal/a by ses v dané situaci zachovat také tak velkoryse? Spoříš si také do prasátka? Utrácíš často peníze? Je potřeba mít vždy všechno nové a hned? Čím platíme u nás v ČR? Jak je tomu v jiných zemích (např. v sousedních státech)? Víš, co je vyobrazeno na našich mincích? Víš, kdo je vyobrazen na našich bankovkách? Co je to majetek a vlastnictví? Co je tvůj majetek? Co je majetek např. školy? Jak se správně chováme k věcem, co nám nepatří?

Na konci videa jsou citáty: „*Za peníze si štěstí nekoupíš.*“ a „*Největší boháč je ten, kdo má opravdového přítele.*“ Vyučující zde video pozastaví. Citáty žákům alespoň dvakrát přečte. Dále se ptá: „Co je to citát? Jak rozumíte těmto citátům?“ Případně citáty společně s žáky rozebere a vysvětlí. Závěrečná otázka je pak nasnadě: „Souhlasíte s tím?“

Aktivita: Burza nápadů

Jde o metodu určenou ke sběru prvotních nápadů členů malé skupiny (tedy i školní třídy), která je postavena na spontánní diskuzi a vede k utřídění myšlenek, postojů a hodnot. Ve skupinách po cca šesti účastnících každý přispěje třemi myšlenkami v časovém limitu pěti minut. K zápisu myšlenek se používá tabulka (viz Příloha I), která v daném limitu rotuje mezi členy týmu. Každý žák přispívá v rámci jednoho kolečka pouze jedním nápadem, získává tak čas si své nápady do dalšího kola promyslet. Po uplynulých pěti minutách vedou žáci ve skupině/hromadně v celé třídě (záleží na schopnostech žáků) na toto téma diskuzi.

Aktivita: Naše měna

Vyučujícím dětem ukáže všechny aktuální mince a bankovky českých korun. Seznámí děti s tím, kdo je na obrázku, kdo naše peníze navrhnul, kde se tisknou a jak a kdy vůbec peníze vznikly.

Pro porovnání mohou děti s vyučujícím v knihách nebo na internetu dohledat, jak vypadala naše měna dříve nebo jak vypadají peníze v jiných zemích.

Hra: Obchod

Děti si vyrobí (nebo paní učitelka vytiskne a děti vystříhají) papírové peníze. Děti si sednou po dvojicích. Jeden ocení několik předmětů, co najde ve třídě (např. tužka stojí 5 korun, lepidlo 11 korun, ...). Druhý přijde a nakupuje. Hrají si na obchod.

Do krámu chodí s různým počtem peněz a počítají. Poté si role prohodí. Počítat musí jak nakupující, tak prodavač (nakupující odhaduje, počítá v hlavě, co vše si může za peníze koupit a prodavač mu pak sepisuje písemně účtenku, poté si výsledky porovnají).

Hra: Opuštěný ostrov

Žáci sedí v kruhu. Dokola se říká věta: „Kdybych měl odletět na opuštěný ostrov, vzal bych si s sebou...“ Každý doplní jednu věc. Věci se na sebe nabalují, tzn., že první žák řekne jen jednu věc, druhý už dvě (zopakuje tu předchozí a přidá svou). Poslední žák si musí před přidáním své věci pamatovat všechny předešlé.

Hra: Plácní správnou odpověď

Vyučující vytiskne a vystřihne kartičky s názvy různých předmětů (viz Příloha Č2). Připraví se dva žáci, každý má v ruce plácačku (na mouchy). Učitelka před ně předkládá kartičky. Žáci mají za úkol plácnout kartičku s názvem takové věci, kterou by si od kamaráda mohli půjčit – tedy nějakou běžnou věc (5Kč, šálu, ...). Naopak nesmí plácnout na obrázek, na kterém je předmět, který se nepůjčuje (rovnátka, kartáček na zuby, 5 000 Kč, ...). Počítají se body – plus jeden bod za správné plácnutí tomu rychlejšímu, minus jeden bod tomu, kdo plácne, když nemá. U některých kartiček je třeba žákovo odůvodnění jeho odpovědi.

Poslech a zpěv

Žáci poslouchají, popřípadě se i učí text, a zpívají píseň.

Písně: Není nutno, Zlatnická, Neopouštěj (viz Přílohy D2, Ď2, B)

Vlastnictví

Žáci si prohlíží obrázek (viz Příloha E2). Popisují ho, přemýšlí o něm. Vymýšlí další věci, které by do něj doplnili. Tvoří vlastní seznam, nebo obrázek.

Metodický list 12

Název výukového videa: Falešná identita

Téma: Nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií

Anotace: Ema se na Facebooku seznámí se sympatickou Klárkou a rozhodne se, že se s ní chce seznámit i osobně. Z Klárky se ale vyklube podvodník, který vykrade Eminu domácnost, zatímco ji vyláká ven. Naštěstí se nestane nic horšího a Ema si propříště odnese ponaučení.

Stopáž videa: 00:08:33

Ročník: 3.

Tematický okruh: Člověk a jeho zdraví

Učivo: nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií

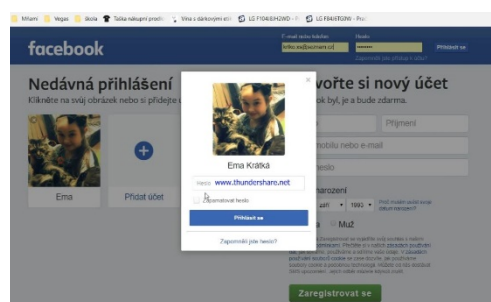
Cíl: žák se chová bezpečně a zodpovědně v prostředí internetu.

Očekávané výstupy: Žák rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času, včetně bezpečného pohybu na internetu. Žák jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných. Žák se chová obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná. Žák v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné. Žák ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek

Rozvíjené klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

Obrázek 15: Snímek z videa Falešná identita

Obrázek 16: Snímek z videa Falešná identita

Návrhy na činnosti tematicky spojené s výukovým videem:

Sledoval jsi pořádně?

Vyučující s žáky rozebírá to, co všechno viděli ve výukovém videu. Žáci popisují osoby, děj i prostředí.

Řízená debata

Vyučující vede s dětmi řízenou debatu na téma Nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií. Návodné otázky:

K čemu všemu vy využíváte internet? Dorozumíváte se s kamarády pomocí internetu? Jaké stránky/aplikace k tomu využíváte? Znáte dobře osobně všechny, s kým si dopisujete? Hrajete (hlavně kluci) např. nějaké online hry s cizími lidmi? Co všechno se vám na anebo kvůli internetu může stát? Co ve videu špatného provedl Karel a co Ema? Před čím se snažila Natálka Emu varovat? Myslíte si, že by se Emě mohlo stát ještě něco horšího? Co to jsou osobní informace? Jak někdo na internetu může vaše osobní data zneužít? Co je to vir? Kolik času trávíte na počítači/tabletu/internetu? Myslíte si, že je to v pořádku? Co je to kyberšikana?

Na konci videa je věta: „*Nezapomeň, že při komunikaci přes internet nikdy nevíš, kdo je na druhé straně.*“ Vyučující větu alespoň dvakrát přečte a baví se pak s žáky o tom, co ta věta znamená.

Aktivita: Myšlenková mapa

Žáci mladšího školního věku stále častěji propadají moci TIKTOKU nebo POKEMON GO. Vyučující na tabuli napíše jeden z uvedených názvů oblíbené elektronické zábavy mladých (popřípadě i jiných, jsou-li právě v kurzu). Žáci pak chodí k tabuli a svými asociacemi tvoří myšlenkovou mapu. S využitím mapy pak následně vyučující vede s žáky besedu, kam až se dá od prvotní zábavy dojít.

Aktivita: Soutěž

Žáci ve skupinkách mají za úkol vymyslet co nejvíce věcí, co se na internetu dělat smí/co je prospěšné, nebo naopak co rozhodně nemohu/co je nebezpečné. Společně si pak své odpovědi projedou a vyhodnotí se skupinka, která toho vymyslela nejvíce.

Aktivita: Záchranka

Děti si vyzkouší zavolat záchrannou službu pomocí mobilní aplikace ZÁCHRANKA VÝUKOVÁ APLIKACE pro případ, že by náhodou byly účastníky, či svědky nějaké vážné situace (každý pedagog ji může mít ve svém telefonu zdarma; jde o věrohodnou simulaci hovoru, vhodnou pro žáky na vyzkoušení).

Tvorba: Bezpečné desatero pohybu na internetu

Žáci za pomoci vyučujícího sestaví společně desatero (popř. jiné číslo) bezpečného chování se na internetu. Poté vyrobí plakát desatera.

Tvorba: Třídní Facebook

Vyučující s žáky vytvoří nástěnku Třídního Facebooku, kde bude mít každý žák svou zeď jako kompenzaci a rozumnější verzi Facebooku. Děti si tam budou moci připínat statusy, obrázky, navzájem si je „lajkovat“, „chatovat“ a psát něco hezkého ostatním na zeď.

6 Metodologie šetření

Cílem diplomové práce byla tvorba a následné ověření souboru vytvořených výukových videí a jejich metodických listů jako moderní didaktické pomůcky ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v 1.–3. ročníku ZŠ. Stěžejní otázka byla, zda (a do jaké míry) je soubor ve výuce využitelný.

6.1 Výzkumné metody ke sběru dat

Ke sběru dat byly využity dvě výzkumné metody - strukturovaný rozhovor s vyučujícími a dotazník pro žáky. Strukturovaný rozhovor přinesl odpovědi na otázky, zda je soubor výukových videí a pracovních listů vhodný k zařazení do výuky v 1.–3. ročníku ZŠ, jestli je pro životy žáků přínosný, popřípadě jestli je zapotřebí nějakých úprav. Dotazníky pro žáky poskytly zpětnou vazbu, zda žáky jednotlivá výuková videa oslovila, či nikoliv, a zda byl děj výukových videí pro žáky pochopitelným. Daný strukturovaný rozhovor i dotazník blíže specifikují následující podkapitoly.

6.1.1 Strukturovaný rozhovor

Rozhovor, nebo též interview, slouží primárně ke shromažďování dat za využití verbální komunikace mezi výzkumným pracovníkem a respondentem. Osobní kontakt mezi tazatelem a tázaným může být v některých případech výhodou, ale někdy také nevýhodou. Za přínosné se obecně považuje možnost většího nahlédnutí do motivů a postojů respondenta nebo například šance dovysvětlení otázek. Mnoho respondentů je zároveň schopno odpověď v mluveném projevu lépe obsáhnout. Zápornou roli pak hraje například osobní zaujetí respondenta vůči výzkumnému pracovníku (anebo obráceně) nebo neochota či snížená schopnost verbálního vyjadřování a komunikačních dovedností. Dle stupně řízenosti rozhovoru výzkumníkem dělíme rozhovor na nestrukturovaný, polostrukturovaný a strukturovaný.

Ke sběru dat byl využit rozhovor strukturovaný, tedy rozhovor, při kterém výzkumník dodržuje sled i formulaci předem připravených otázek. Zároveň se do odpovědí respondenta nevměšuje, nepřerušuje ho ani ho jinak subjektivně neovlivňuje. Každý strukturovaný rozhovor má svá vlastní pravidla a zásady. Otázky

musí být položeny srozumitelně a jednoznačně. Dojde-li k odklonění od tématu, navede tazatel dotazovaného zpět k původní otázce až po dokončení jeho původní odpovědi. Rozhovor by se měl uskutečnit vždy na vhodném – klidném a neutrálním – prostředí za příhodné situace, s dostatečnými časovými možnostmi a bez přítomnosti dalších nekompetentních osob. Rozhovor se začíná otázkami úvodními, obecnějšími. V průběhu se pak přechází k otázkám konkrétním. Celý průběh strukturovaného rozhovoru si výzkumník ideálně zaznamenává pomocí diktafonu, či jiného nahrávacího zařízení. Výsledky strukturovaného rozhovoru jsou často ideální ke statistickému zpracování (Chráska 2008, s. 182–183).

Strukturovaný rozhovor, sloužící jako prostředek ke sběru dat výsledků o využitelnosti souboru výukových videí a metodických listů dané diplomové práce, se sestával z osmi otázek.

Otázky:

1. Hodnotíte soubor výukových videí a metodických listů jako využitelný ve výuce v 1.–3. ročníku ZŠ?
2. Jsou náměty scénářů výukových videí v souladu s Vámi probíraným učivem 1.–3. ročníku ZŠ?
3. Shledáváte děje výukových videí pro žáky pochopitelné?
4. Byly pro vás metodické listy srozumitelné a užitečné?
5. Vnímáte výuková videa ve výuce jako přínosný digitální materiál?
6. Zaujala žáky výuková videa? Zapojovali se žáci do řízené debaty následující každé výukové video? Co žáky nejvíce oslovilo?
7. Objevily se při práci s výukovými videi nějaké technické potíže?
8. Máte k videím nebo metodickým listům výhrady, připomínky či doporučení ke změnám či doplnění?

Strukturované rozhovory se uskutečnily na dvou základních školách se šesti vyučujícími 1.–3. ročníku během školního roku 2018/2019, vždy po zkušebním promítání videí a práci s metodickými listy v jednotlivých ročnících. Metoda strukturovaného rozhovoru byla využita, dle doporučení z literatury, v klidném

a neutrálním prostředí školních kabinetů a tříd. Respondenti byli obeznámeni s účelem a průběhem rozhovoru i se zaznamenáváním jeho průběhu na mobilní zařízení, které stvrdili podpisem informovaného souhlasu.

6.1.2 Dotazník

Dotazník je nejčastěji užívaná výzkumná technika v pedagogice. Pomocí dotazníku zjišťuje výzkumný pracovník data o respondentovi, či o problematice týkající se respondenta a jeho okolí. Výhoda dotazníku je v jeho rychlosti, jednoznačnosti, údernosti a potenciálu jeho využití u většího počtu respondentů. Naopak mezi negativa řadíme například neporozumění otázce, možnost zkreslení odpovědi nežádoucím směrem nebo nemožnost dovysvětlit otázku či objasnit odpověď.

Dle typu otázek konstruujících dotazník rozdělujeme pět základních typů dotazníků. Jde o dotazník s otázkami uzavřenými, dotazník s otázkami polouzavřenými, dotazník s otázkami otevřenými, dotazník s otázkami testovacími a dotazník s otázkami škálovými. V praxi se běžně setkáváme s jejich vzájemným kombinováním.

Pro sběr dat vypovídajících o ověření výukových videí této diplomové práce byl použit krátký dotazník s uzavřenými otázkami neboli s otázkami dichotomickými. Tento typ otázek předkládá respondentovi vždy určitý počet předem připravených odpovědí, z nichž je dotazovaný povinen zvolit jednu (v ojedinělých případech lze i více). Kladnou stránkou je relativně snadné vyhodnocování, oproti tomu negativem je častá obtížnost sestavení kvalitního dotazníku nebo absence prostoru k vyjádření vlastního názoru či okolních souvislostí (Skutil 2011, s. 80–85).

Dotazník vyhotovený k této diplomové práci, na základě mnohých definic, lze považovat za anketu. Tato krátká anketa pro žáky obsahovala dvě otázky:

1. Líbilo se mi video?
2. Rozuměl jsem ději?

Ankety byly využity v sedmi třídách na třech základních školách. Každý vyučující je žákům zadával v jiné části vyučovací jednotky. Někteří je dostali bezprostředně po zhlédnutí výukového videa a někteří až v závěru hodiny. Po rozdáni anket žákům, ale před jejich vyplněním, byli žáci vyučujícími instruováni o způsobu

vyplnění. Společně si vždy ukázali, na jakou linku se budou podepisovat, kam napíše příhodnou třídu a jak ohodnotí samotné video. To žáci mohli hodnotit buď kladně, a to pomocí zakroužkování, či vybarvení veselého emotikonu ukazujícího palec nahoru, nebo negativně zakroužkováním, či vybarvením emotikonu smutného s palcem směřujícím dolů. Dále žáci hodnotili srozumitelnost příběhu výukového videa, opět pomocí zakroužkování, či vybarvení jednoho ze tří emotikonů. Pochopil-li žák děj videa, označil šťastný emotikon se zdviženým palcem. Nerozuměl-li žák příběhu, označil smutný emotikon s palcem ukazujícím dolů. Nebyl-li si někdo úplně jist, zda děj pochopil správně, označil nerozhodný emotikon drbající se na hlavě. Důvodem neinovativního, ale osvědčeného výběru emotikonů coby hodnotící škály byla jejich názornost a blízkost k dětem.

6.2 Charakteristika souboru šetření

Šetření probíhalo celkem na třech základních školách Libereckého kraje (dále jen ZŠ A, ZŠ B a ZŠ C). Z toho na ZŠ A a ZŠ B se soubor výukových videí a metodických listů dostal do rukou šesti učitelům (dále jen vyučující 1-6), kteří jej testovali ve svých třídách. Následně s nimi byl proveden strukturovaný rozhovor a zadali žákům dotazník k vyplnění. Na ZŠ C měla příležitost vyzkoušet si práci s výukovými videi ve výuce sama autorka výukových videí této diplomové práce. Strukturovaný rozhovor by byl v tomto případě bezpředmětný. Žáci na škole C obdrželi a vyplnili dotazník.

Základní škola A i B jsou školy městské. Základní škola A je postavena na sídlišti, ale dochází a dojíždí do ní žáci z jiných částí města i z okolních vesnic. Výuková videa ověřovali čtyři vyučující (1-4). Jednalo se bez výjimky o třídní paní učitelky, s víceletou praxí, které ve své třídě učí mimo jiné i předmět prvouka. Vyučující 1 testovala výuková videa v prvním ročníku, do kterého tehdy docházelo třiatdvacet žáků, vyučující 2 a vyučující 3 ve druhém ročníku s dvaadvaceti a dvaceti žáky a vyučující 4 v ročníku třetím, který v té době navštěvovalo žáků dvaadvacet. Celkem se tedy na základní škole A zúčastnilo šetření sedmdesát osm žáků.

Základní škola B stojí na okrajovém sídlišti města. Jedná se o školu se zaměřením na sport a pohybové aktivity. S šetřením tu vypomohla třídní paní učitelka (vyučující 5) první třídy s pětadvaceti žáky a netřídní paní učitelka (vyučující 6)

vyučující předmět člověk a jeho svět ve třetím ročníku s dvaceti sedmi žáky. Na zdejší škole se šetření zúčastnilo dvaapadesát žáků.

Základní škola C je vesnickou školou s rodinným prostředím. Do školy dochází žáci ze vsi i z obcí z širého okolí. Značná část žáků pochází z nedalekého dětského domova. Každý ročník má jen jednu třídu. Na každou třídu připadá cca patnáct až dvaadvacet žáků. Výuková videa byla promítána prvním ročníku, který měl dvacet žáků a druhému ročníku s devatenácti žáky v rámci předmětu člověk a jeho svět. Šetření se zde zúčastnilo devětatřicet žáků.

Dohromady se na šetření podílelo sedm vyučujících a sto sedmdesát osm žáků. Šetření probíhalo během celého školního roku v závislosti na tematických plánech a ochotě jednotlivých pedagogů.

6.3 Průběh šetření

Roku 2016 se zrodil nápad na vytvoření výukových videí coby moderní digitální pomůcky ve vyučování. Během téhož roku se začalo pracovat na teoretické části diplomové práce a na námětech na scénáře výukových videí. Roku 2017 byly scénáře dokončeny, proběhl konkurz na dětské herce, následně byla videa natočena a sestříhána. O rok později, přesněji řečeno v první polovině roku 2018, vznikly metodické listy k práci s výukovými videi a ve školním roce 2018/2019 mohlo konečně dojít k samotnému šetření.

V říjnu roku 2018 byli osobně osloveni vyučující ze základní školy A, kde došlo k několika osobním schůzkám (s každým vyučujícím zvlášť), na kterých bylo vše podrobně vysvětleno a kde byly předány materiály k ověření. Žádný z vyučujících proti prosbě o otestování výukových videí nic nenamítal, ba naopak vyučující byli rádi, od videí předem očekávali zpestření výuky.

Téhož měsíce byl formou elektronické pošty kontaktován i pan ředitel ze základní školy B. Prostřednictvím jeho osoby byla domluvena informační schůzka pro zájemce z řad učitelů 1.–3. ročníku. Z této schůzky vzešla spolupráce s vyučujícím 5 a vyučujícím 6. Oba byli opět očekávaným zpestřením výuky nadšeni.

Následně byly, většinou prostřednictvím e-mailu, s jednotlivými vyučujícími sjednány osobní schůzky, při kterých byl využit strukturovaný rozhovor², běžný rozhovor a při kterých byly autorce diplomové práce předány dotazníky vyplněné žáky. Schůzky se odehrávaly během školního roku vždy, když byl některý z vyučujících s testováním výukových videí hotov. Vyučující byli seznámeni s otázkami dostatečně dopředu, aby si své odpovědi mohli v klidu promyslet.

Na základní škole C se šetření, konané formou hodnocení dle získávání vlastních zkušeností autorky a vyplňování dotazníků žáky, odehrávalo během jara 2019 jako součást souvislé pedagogické praxe 2.

---

² Z důvodu ochrany osobních údajů jsou součástí příloh této práce pouze vzory informovaných souhlasů k pořizování multimediálního záznamu a ke strukturovanému rozhovoru.

7 Výsledky šetření

V rámci šetření byl soubor výukových videí a metodických listů testován v praxi sedmi vyučujícími a sto sedmdesáti osmi žáky v osmi školních třídách 1.–3. ročníku tří různých základních škol. Cílem šetření bylo zjistit, zda jsou výuková videa využitelná ve výuce, co hodnotí zkušené pedagogové na tomto souboru přínosné a kde naopak narazili na nějaké nedostatky. Dalším, ne méně důležitým cílem bylo zjištění úspěšnosti výukových videí u dětí z pohledu atraktivnosti a srozumitelnosti.

7.1 Strukturované rozhovory s vyučujícími

Cílem strukturovaných rozhovorů bylo získat odpovědi na všechny položené otázky (viz podkapitola 6.1.1 Strukturovaný rozhovor). Více o daných strukturovaných rozhovorech lze najít v podkapitole 6.1.1 Strukturovaný rozhovor a v kapitole 6.2 Charakteristika souboru šetření. Předmětem jednotlivých otázek byla výuková videa, metodické listy a práce s nimi. Odpovědi na tyto otázky jsou k nalezení v podkapitole 7.1.1 Odpovědi na otázky strukturovaných rozhovorů.

7.1.1 Odpovědi na otázky strukturovaných rozhovorů

Otázka č. 1: Hodnotíte soubor výukových videí a metodických listů jako využitelný ve výuce v 1.–3. ročníku ZŠ?

Všech šest respondentů se shodlo na praktické využitelnosti výukových videí a metodických listů v jejich výuce předmětu prvouky nebo člověk a jeho svět v 1.–3. ročníku ZŠ.

Otázka č. 2: Jsou náměty scénářů výukových videí v souladu s Vámi probíraným učivem 1.–3. ročníku ZŠ?

Vyučující 2, vyučující 3 a vyučující 5 se striktně drží témat uvedených v učebnicích, zatímco vyučující 1, vyučující 4 a vyučující 6 mají tematický plán sestaven do velké míry dle vlastního uvážení (samozřejmě ale v souladu s RVP a ŠVP). Všichni pedagogové se ale shodli, že obsah výukových videí je pro zařazení do jejich předmětu v 1.–3. ročníku ZŠ velmi vhodný. Vyučující 5 řekl: „*Video ukazuje věci, které*

si v učebnici těžko přečtete a ještě hůře dokážete představit. Video nabízí tak důležitý názorný příklad.“ Vyučující 2 komentoval videa těmito slovy: *„Samozřejmě že jsou ve videích i věci, které v naší učebnici člověk nenalezne, ale jde o takové věci, které je stejně důležité dětem předat. A cením si toho, že s takovými náměty autorka videí přišla.“*

Otázka č. 3: Shledáváte děje výukových videí pro žáky pochopitelné?

Zde už se odpovědi vyučujících různily. Byla videa, u kterých nebyl problém s porozuměním u nikoho, a byla videa, kde občas problém nastal. Nejčastěji se jednalo o video Falešná identita. Tento fakt přisuzují nejdelší stopáži videa a dlouhým scénám z facebookového prostředí. Dále se ale vyučující se špatnou zkušeností shodují, že po doporučené řízené debatě (uvedené v metodických listech) došlo k objasnění a pochopení děje u všech žáků.

Otázka č. 4: Byly pro vás metodické listy srozumitelné a užitečné?

Srozumitelnost potvrdili opět všichni vyučující. Vyučující 1, vyučující 3, vyučující 4 a vyučující 5 plně využili námětů z metodických listů. Sestavili podle nich celou vyučovací hodinu. Aktivity jim k tématu přišly příhodné. Některé dokonce ani neznali a rádi si vyzkoušeli něco nového. Vyučující 2 a vyučující 6 využili jen některou z doporučených aktivit a dále pracovali s pracovními sešity nebo listy.

Otázka č. 5: Vnímáte výuková videa ve výuce jako přínosný digitální materiál?

Za přínos výuková videa považovalo pět vyučujících. Vyučující 4 poznamenal: *„Digitálním technologiím se v dnešní době nevyhneme. Je to určitě příjemný pomocník. Hlavně co se týče názoru. Člověk ale musí vědět, kde je strop.“* Šestý vyučující pak vyjádřil obavu ze stále sílících špatných vlivů vyplývajících z digitální doby a hloupení populace.

Otázka č. 6: Zaujala žáky výuková videa? Zapojovali se žáci do řízené debaty následující každé výukové video? Co žáky nejvíce oslovilo?

Žáci ve všech třídách, kde proběhlo testování výukových videí, výuka formou výukových videí bavila a do řízených debat se s chutí zapojovali. Vyučující 6 měl ve třídě dokonce problém s přílišným nadšením: *„Někdy až příliš. Některá témata je natolik zaujala, že pro mě bylo těžké debatu ukončit.“* Další z vyučujících uvedl, že jeho žáky viditelně potěšilo zjištění toho, že se děj některých výukových videí odehrává

právě v jejich škole s jejich známými v hlavních rolích, a to, že se nejednalo o žádnou cizí školu, dodalo videím na důvěryhodnosti.

Otázka č. 7: Objevily se při práci s výukovými videi nějaké technické potíže?

Ve třídách, kde počítač využívá ke spouštění videí přehrávač Windows Media Player, se objevily obtíže s hlasitostí mluvených projevů. Naopak ve všech třídách, kde mají v počítačích nainstalovaný VLC přehrávač, nebyly s hlasitostí ani s kvalitou žádné problémy. V některých třídách bylo vadou nedostatečně možné zatemnění třídy.

Otázka č. 8: Máte k videím nebo metodickým listům výhrady, připomínky či doporučení ke změnám či doplnění?

Od všech vyučujících jsem slyšela především chválu za zpracování vybraných témat. „*Videa jsou dokonalým pomocníkem ve výuce, také praktickým názorným příkladem. Navazují na ně náměty z metodických listů, které jsou činorodé, což je báječné. Bylo by fajn, kdyby autorka vytvořila více takových výukových materiálů ve formě videí. Takže bych tu viděla snad jen doplnění o další témata,*“ uvedl vyučující 1. Další z vyučujících by se také někdy rád na tvorbě takových videí sám podílel. Kritika nastala jen u videa Falešná identita kvůli jeho délce. Dále byl v citátu na konci jednoho z videí objeven překlep.

7.1.2 Závěry ze strukturovaných rozhovorů s učiteli

Ze strukturovaných rozhovorů s učiteli ze ZŠ A a ZŠ B i z osobních zkušeností získaných na základní škole C vyplývá následující:

- Výuková videa jsou přínosným digitálním materiálem pro výuku předmětu prvouka či člověk a jeho svět v 1.–3. ročníku ZŠ.
- Obsah děje i metodických listů je v souladu s tematickými plány pedagogů vyučujících předmět prvouka či člověk a jeho svět v 1.–3. ročníku ZŠ (a tedy i v souladu s RVP).
- Cíle diplomové práce byly naplněny. Odpovědi na výzkumné otázky mají kladný a pozitivní náboj.

- Výuková videa je vhodné ve výuce využívat jako obměnu jiných vyučovacích metod, jako doplnění učiva, zpestření vyučování a také jako názorný příklad, ale pouze v určité míře.

- Žáky baví vyučování formou výukových videí.

- Pro žáky jedné ze tří škol bylo školní prostředí znázorněné na videích blízké a šlo o příjemné překvapení a kladný faktor k motivaci sledování videa.

- Pro některé žáky dvou ze tří základních škol bylo známé a blízké prostředí města objevující se ve videích i dětské herci.

- Je příhodné tvořit výuková videa kratší pěti minut.

- Překlep v citátu v závěru jednoho z videí byl nalezen a opraven.

- Ideálním přehrávačem pro spuštění videí je VLC přehrávač. U počítačů s Windows Media Player vyžaduje přehrávání videí velmi kvalitní ozvučení (v podobě lepších reproduktorů).

- Vhodným prostorem pro promítání výukových videí je třída s možností úplného, nebo alespoň částečného zatemnění.

- Výuková videa byla základem, aktivity z metodických listů naplní vyučovací hodiny a dotazník umožňující hodnocení pomocí emotikonů uzavřel celé téma.

- Někteří žáci hodnocení dle emotikonů znali z jiných dotazníků využívaných v dané škole. Ale i pro žáky, kteří se s takovým hodnocením doposud neselekali, bylo využití emotikonů příjemnou formou hodnocení. Většina žáků byla nadšena z toho, že si emotikon mohou vybarvit.

7.2 Dotazníky

Odpovědi na otázky, zda se dětem výuková videa líbila a jestli děje výukových videí žáci pochopili, byly získány prostřednictvím dotazníků.

Tabulka 1 obsahuje přehled názvů výukových videí a ročníků, ve kterých je doporučeno výuková videa využít.

Tabulka 1: Přehled výukových videí

Název výukového videa	Doporučený ročník
Seznamte se	1., 2., 3.
Školní pravidla	1.
Princové nevymřeli	1.
Cizí osoba	1.
Svět bez práce	2.
Brýle	2.
Za hranice strachu	2.
O líné princezně	3.
Važ si peněz a přátel	3.
Falešná identita	3.

Tabulka 2 a tabulka 3 byla vyhodnocena na základě vyplněných dotazníků žáky.

Tabulka 2 znázorňuje stupeň oblíbenosti daných výukových videí u žáků. Způsob vyplňování dotazníků žáky je podrobněji uveden v podkapitole 6.1.2 Dotazník. Rozdílná míra vysvětlení zadání žákům zde způsobila zkreslení výsledků. Tabulka obsahuje název výukového videa a dále hodnocení výukového videa žáky. Kladné hodnocení je zde zastoupeno usmívajícím se emotikonem držícím palec vzhůru, negativní hodnocení emotikonem smutným s palcem ukazujícím dolů.

Tabulka 2: Výsledky dotazníků - hodnocení videí žáky

Výukové video				
	Četnost	%	Četnost	%
Seznamte se	170	98,27	3	1,73
Školní pravidla	68	100	0	0
Princové nevymřeli	63	100	0	0
Cizí osoba	65	100	0	0
Svět bez práce	56	96,55	2	3,45
Brýle	57	98,28	1	1,72
Za hranice strachu	60	100	0	0
O líné princezně	46	95,83	2	4,17
Važ si peněz a přátel	41	95,35	2	4,65
Falešná identita	44	93,62	3	6,38

Tabulka 3 ukazuje míru pochopení daných výukových videí u žáků. Jak žáci dotazníky vyplňovali, naleznete v podkapitole 6.1.2 Dotazník. Některé děti dotazníky vyplňovaly bezprostředně po zhlédnutí výukového videa, jiné děti až v závěru vyučovací hodiny. Nakonec se ukázalo, že právě odlišný čas rozdáni dotazníků zapříčinil zkreslení výsledků. Tabulka znázorňuje název výukového videa a hodnocení míry pochopení děje výukového videa žáky. Pochopení obsahu videa zde znázorňuje usmívající se emotikon se zdviženým palcem, nepochopení obsahu videa smutný emotikon se sklopeným palcem a nejistotu zamyšlený emotikon drbající se na čele.

Tabulka 3: Výsledky dotazníků – pochopení dějů videí žáky

Výukové video						
	Četnost	%	Četnost	%	Četnost	%
Seznamte se	173	100	0	0	0	0
Školní pravidla	67	98,5	1	1,5	0	0
Princové nevymřeli	63	100	0	0	0	0
Cizí osoba	64	98,5	0	0	1	1,5
Svět bez práce	58	100	0	0	0	0
Brýle	58	100	0	0	0	0
Za hranice strachu	60	100	0	0	0	0
O líné princezně	46	95,8	2	4,2	0	0
Važ si peněz a přátel	43	100	0	0	0	0
Falešná identita	45	95,8	1	2,1	1	2,1

Komentář:

Všechna výuková videa byla u žáků vesměs úspěšná, ať už v hodnocení záliby ve videích, či v jejich pochopení. Negativních ohodnocení bylo pomálu. Hodnocení výukových videí nekleslo pod 95 %. Za nejméně oblíbenosti lze považovat video Za hranice strachu. Naopak za nejméně oblíbené pak Falešná identita.

Není ale možné toto hodnocení brát příliš vážně. Určitě jsou žáci, kterým se výuková videa líbila, i žáci, které něco takového absolutně nezaujalo. Téměř v každé třídě se ale určitě našel někdo, kdo byl zrovna v psychické, nebo fyzické nerovnováze,

a proto dotazník vyplnil tak, jak by to jindy neudělal. Našel by se určitě někdo, koho dané téma nezaujalo, nebo mu nebylo příjemné. A především se našli žáci takoví, kteří si dotazník vysvětlili po svém. Toho jsem byla sama svědkem. Stalo se mi například, že dva chlapci neposlouchali během zadávání dotazníků a posléze vyplnili to, co neměli. Jindy jsem zase byla svědkem rozhovoru dvou děvčátek: „Proč máš toho smajlíka vybarveného červeně? A hlavně proč jsi vybarvila mračouna?“ „Protože se mi nelíbilo, jak se ty děti v tom videu chovaly.“ Šlo o výukové video Školní pravidla, ve kterém se děti chovají tak, jak nemají. Od té doby jsem si dávala pozor při vysvětlování zadání dotazníků. Už nikdy jsem nepoužila otázku: „Líbilo se vám video?“ Vybírala jsem na místo toho takové otázky, jako je například: „Jste rádi, že jsme se dívali na video?“ U vyplňování dotazníků ve školách A a B jsem nebyla přítomna a netuším, jak objasňování zadání vypadalo, a proto vím, že je potřeba výsledky těchto dotazníků brát s rezervou.

Zajímavostí také je stupňování kritiky videí s narůstajícím ročníkem. Zatímco žáci prvních ročníků hodnotí videa pouze kladně, třetíci již bývají kritičtější.

8 Závěr

V současném světě všestranného pokroku vědy, průmyslu i jiných odvětví zasahujících do lidského života jsme digitálními technologiemi obklopeni ze všech stran. Je těžké fungovat bez nejrůznějších elektronických zařízení, která většinu lidské populace dennodenně obklopují. Rozhodne-li se někdo žít stylem analogického hráče v této veliké digitální hře, setká se v životě s četnými překážkami. A takoví lidé jsou, dokonce přibývají. Brání se technickému pokroku zuby nehty. Bojí se, že je technologie pohltí a ovládne. Já zastávám ten názor, že je zbytečné a absurdní v dnešní době jít proti tomuto elektronickému silnému proudu. Naopak je nutností naučit se s digitálními technologiemi správně zacházet. Musíme umět z nemalého potenciálu, kterým disponují, vytěžit co nejvíce. Dovedeme-li využít tu sílu a užitečnost, jež v používání digitálních technologií spočívá, a obrátit ji v náš prospěch, namísto abychom jí podlehlí a stali se jejími otroky, vidím v tom všem velikou příležitost pro zdokonalování mimo jiné právě i vzdělávacího procesu. Proto jsem se rozhodla využít možnosti, jež nám dnešní digitální doba přináší, a vytvořila jsem krátká výuková videa. Stanou-li se výuková videa názorným pomocníkem vyučujícího, nikoliv dalším kantorem uvězněným v obrazovce, mělo mé úsilí smysl.

Teoretická část diplomové práce je členěna na tři větší kapitoly. První kapitola popisuje, jak by mělo vypadat probírané učivo v 1.–3. ročníku ZŠ, sestavené dle rámcového vzdělávacího programu. Zaměřena je na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která je důležitým základem pro život a nedílnou součástí vyučování, neméně důležitá nežli český jazyk nebo matematika. Dále je vzdělávací oblast rozdělena na samotné tematické okruhy. V druhé kapitole je objasněn pojem mladší školní věk a je zde rozebráno dítě mladšího školního věku z hlediska souboru jeho kognitivních procesů (konkrétně jde o vnímání, paměť, učení, představivost, myšlení a pozornost). Třetí kapitola se věnuje samotnému vyučování a využití didaktických prostředků ve výuce, především pak těch moderních.

Jako součást praktické části byly stanoveny dva cíle a čtyři stěžejní výzkumné otázky.

Prvním cílem bylo vytvoření výukových videí (vymyšlení děje v souladu s tematickými okruhy, sepsání scénářů, shánění dětských herců i prostor pro natáčení, natočení a sestřihání videí...) jakožto moderní didaktické pomůcky ve vzdělávací

oblasti Člověk a jeho svět v rámci tematických okruhů Lidé kolem nás a Člověk a jeho zdraví pro 1.–3. ročník ZŠ. Součástí byla i tvorba metodických listů, které nabízejí vyučujícím náměty na činnosti a aktivity související s tématy výukových videí.

Druhý cíl byl ověřit, zda je soubor výukových videí a metodických listů ve výuce využitelný, zda a popřípadě do jaké míry je pro pedagogy užitečný a zda jsou výuková videa žáky vítána. K ověření bylo využito spolupráce osmi školních tříd a sedmi vyučujících (včetně autorky diplomové práce). Dohromady je jednalo o sto sedmdesát osm žáků ze tří základních škol Libereckého kraje. Ke sběru dat byla využita metoda strukturovaného rozhovoru s pedagogy a dotazníku pro žáky. Strukturovaný rozhovor obsahoval osm otázek, dotazník pro žáky dvě. Všechny odpovědi byly autorkou práce prostudovány a vyhodnoceny.

Ověření výukových videí v praxi se týkají čtyři stěžejní výzkumné otázky. První z nich měla za úkol zjistit, **jaký přínos mají výuková videa společně s metodickými listy při jejich využití ve výuce z pohledu pedagoga**. Vyučující, podílející se na ověřování souboru výukových videí a metodických listů, hodnotí soubor výukových videí a metodických listů jako moderní didaktickou pomůcku usnadňující vyučování předmětů prvouka nebo člověk a jeho svět a především ho vnímají jako ideální prostředek názorně přibližující realitu.

Dále byla hledána a nalezena odpověď na druhou výzkumnou otázku: **Navrhli by pedagogové úpravu výukových videí nebo metodických listů pro lepší a účelnější práci s nimi?** Vyskytlo se několik drobných nedostatků, na které vyučující poukázali. Celkově vzato ale nešlo o žádné významné chyby ani nebyly navrhнутy radikální změny.

Další odpověď nesoucí se v pozitivním duchu byla řešením třetí výzkumné otázky: **Zaujmu žáky výuková videa a budou pro ně přínosem pro život?** Žáky sledování výukových videí s hlavními protagonisty ztvárněnými dětmi jejich věku viditelně bavilo. Žáci i vyučující se navíc shodli, že z videí vychází ponaučení.

Poslední výzkumná otázka zněla: **Která výuková videa budou pro žáky nejzajímavější?** Ukázalo se, že nejoblíbenějším se stalo video s názvem Za hranice strachu. Žáci mladšího školního věku mají totiž rádi dobrodružství a napětí, které zde nechybělo. Vtipné žákům přišly dialogy hlavních postav ve videu Cizí osoba. Jeden z vyučujících uvedl, že témata videí Cizí osoba, Svět bez práce a Falešná identita

rozpoutala ve třídě nebývalý zájem o diskuzi a podnítila žáky k podělení se o vlastní zkušenosti ze života. Ve videu Cizí osoba se objevilo téma, které, jak se ukázalo, dětem není cizí a někteří žáci tak neváhali přispět do diskuze vlastními vzpomínkami. Video Svět bez práce v žácích probudilo fantazii i kritické myšlení a horlivě pak uvažovali a debatovali o tom, jak by mohl vypadat svět, kdyby... (což zahrnovalo mnoho fiktivních scénářů) nebo bez jakého povolání by se oni sami neobešli. Video Falešná identita zaujalo žáky především pohledem na dění na sociální síti.

Osobním přínosem této závěrečné diplomové práce je pro mě především zkušenost – zkušenost natáčení s dětskými herci, kteří ve skutečnosti herci vůbec nejsou. Jsou to jen děti mladšího školního věku ochotné se podílet na tomto projektu a nadšené z možnosti vystupovat před kamerou. Nebylo to vždy snadné. Byly jsme v časovém presu, děti hlavně improvizovaly, protože pro ně bylo těžké naučit se na jeden natáčecí den více scénářů najednou, a já jsem zastupovala několik funkcí v jedné osobě – scénárista, kameraman, zvukař, režisér, maskér a mnoho dalších, a ke všemu jsem měla za děti zodpovědnost. Bylo až obdivuhodné, že jsme něco tak velkého stihly natočit za pouhé tři natáčecí dny (bylo totiž velmi obtížné najít vhodné termíny, kdy mají čas všichni herci). Natáčely jsme v prostorách místní základní školy, na zámku přilehlé vesnice, venku na ulici, na dětském hřišti i ve třech různých bytových interiérech. Bylo náročné vše skloubit a zorganizovat a zároveň děti nepřetěžovat a od natáčení neodradit. Situace si často vyžadovaly scénu zopakovat vícekrát, ale zároveň se umět smířit i s tou „celkem ucházející“, nežli čekat na „výbornou“ a děti tím znudit. Bylo obtížné hlídat stav baterií ve videokameře, kvality a intenzity ozvučení a obrazu, zatímco člověk dává pozor na to, co děti říkají, jestli to bude dávat smysl, zda to bude navazovat. Zároveň jsme si ale s dětmi užily tři prázdninové dny plné legrace, výborných obědů a zmrzlin. Děti se rychle skamarádily a natáčení je moc bavilo. Jsem na ně pyšná, jak vše vydržely a zvládly. Následná úprava a střih videí mi trval ještě podstatnou dobu, ale naplňovalo mě to. Jsem moc vděčná za příležitost v rámci diplomové práce dělat to, co mě baví, totiž skloubit práci s videem a dětmi.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BEDNÁŘOVÁ, J., 2012. *Čteme se skřítkem Alfrédem: Čtení s porozuměním a hry s jazykem*. Praha: Albatros. ISBN 978-80-266-0004-6.

BRADÁČOVÁ, L., STAUDKOVÁ, H. a ŠOTOLOVÁ, A., 2010. *Lidé kolem nás - aplikovaná etika: pro 4. ročník ZŠ*. Všeň: Alter. ISBN 978-80-7245-246-0.

BRADÁČOVÁ, L., STAUDKOVÁ, H. a ŠOTOLOVÁ, A., 2010. *Lidé kolem nás - aplikovaná etika: pro 5. ročník ZŠ*. Všeň: Alter. ISBN 978-80-7245-246-0.

HOUŠKA, T., 1993. *Zpěvník*. Praha: Kontext. ISBN 80-900704-3-4.

CHRÁSKA, M., 2008. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Havlíčkův Brod: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

JOHNOVÁ, J., KUČTOVÁ, V., VÁGOVÁ, M., ANTOŠ, I., 2007. *Metodická příručka k učebnici a pracovnímu sešitu Můj svět a pohádka*. Liberec: Dialog. ISBN 978-80-86761-63-3.

JOHNOVÁ, J., KUČTOVÁ, V., VÁGOVÁ, M., ANTOŠ, I., 2007. *Metodická příručka k učebnici a pracovnímu sešitu Poznávám svět*. Liberec: Dialog. ISBN 978-80-86761-85-5.

JOHNOVÁ, J., KUČTOVÁ, V., VÁGOVÁ, M., ANTOŠ, I., 2014. *Můj svět a pohádka*. Liberec: Dialog, knižní velkoobchod a nakladatelství. ISBN 978-80-86761-57-2.

JOHNOVÁ, J., KUČTOVÁ, V., VÁGOVÁ, M., ANTOŠ, I., 2007. *Můj svět a pohádka: Pracovní listy*. Liberec: Dialog. ISBN 978-80-86761-58-9.

JOHNOVÁ, J., KUČTOVÁ, V., VÁGOVÁ, M., ANTOŠ, I., 2009. *Objevují svět*. Liberec: Dialog, knižní velkoobchod a nakladatelství. ISBN 978-80-7424-001-0.

JOHNOVÁ, J., KUČTOVÁ, V., VÁGOVÁ, M., ANTOŠ, I., 2008. *Poznávám svět*. Liberec: Dialog, knižní velkoobchod a nakladatelství. ISBN 978-80-86761-76-3.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B., 2010. *Předškolní a primární pedagogika*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-828-9.

- KOTEN, T., 2008. *Škola? V pohodě!*. Most: Hněvín. ISBN 80-86654-18-4.
- LINHARTOVÁ, M., 2016: *Čtení s porozuměním: Kocour Kryšpín a svět knih*. Praha: Taktik. ISBN 978-80-7563-038-4.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V., 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.
- PETTY, G., 2008. *Moderní vyučování*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-427-4.
- PRŮCHA, J., 2012. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-7178-999-4.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- SIEGLOVÁ, D., 2019. *Konec školní nudy: Didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2254-7.
- SITNÁ, D., 2009. *Metody aktivního vyučování: Spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-246-1.
- SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.
- SKUTIL, M., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.
- STARÁ, J., DYTRYCHOVÁ, J., SCHULZOVÁ, A., 2007. *PRVOUKA 1: Příručka učitele k učebnici vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět pro základní školy*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-646-8.
- STARÁ, J., DYTRYCHOVÁ, J., SCHULZOVÁ, A., 2007. *PRVOUKA 1: učebnice pro základní školy*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-645-1.
- SVĚRÁK, Z., UHLÍŘ, J., 2013. *Dětem*. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1949-9.
- SVĚRÁK, Z., UHLÍŘ, J., 2016. *Jupí*. Praha: Bambook. ISBN 978-80-271-0000-2.
- SVĚRÁK, Z., UHLÍŘ, J., 2010. *Zpěvník*. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-0666-6.
- ŠKODOVÁ, S., 2010. *Domino pracovní sešit: Český jazyk pro malé cizince 1*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-583-0.

ŠKODOVÁ, S., 2012. *Domino pracovní sešit: Český jazyk pro malé cizince 2*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-934-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2002. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0181-8.

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VODŇANSKÝ, J., 2013. *dětem*. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1680-1.

Ostatní zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2010. *Kolik domácností v ČR má počítač a internet?*.

In: Český statistický úřad [online]. Praha: [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/kolik_domacnosti_v_cr_ma_pocitac_a_internet.

ČÍŽEK, J., 2014. *Český statistický úřad opět spočítal počítače, telefony a internet v Česku.*

In: Živě.cz [online]. [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://www.zive.cz/bleskovky/cesky-statisticky-urad-opet-spocital-pocitace-telefony-a-internet-v-cesku/sc-4-a-173133/default.aspx>.

Hellerová Tereza: autorka záběrů ve výukových videích.

HRANOSTAJ: *Sbírka nejen skautských her*[online]. [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/>.

MICROSOFT OFFICE, 2016. *Emotikon* [klipart].

MŠMT, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Aktualizováno 1.9.2017 [cit. 2018-30-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

YOUTUBE. *Youtube* [online]. [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>.

Seznam příloh

Příloha A – pracovní list: Moje první měření: měření přátelství

Příloha B – text + noty k písni Kamarádka Lípa

Příloha C – text + noty k písni Neopouštěj

Příloha Č – text + noty k písni Kdo jsi kamarád

Příloha D – aktivita: Zvídavý moderátor

Příloha Ď – výtvarná tvorba

Příloha E – pracovní listy

Příloha F – popis obrázku

Příloha G – pracovní listy

Příloha H – rytmizované říkadlo: Dobré mravy

Příloha CH – aktivita: Kreslicí diktát

Příloha I – Burza nápadů: tabulka

Příloha J – text + noty k písni Dělení

Příloha K – text + akordy k písni Ten dělá to a ten zas tohle

Příloha L – text + noty k písni Zalévám květiny

Příloha M – text + akordy k písni Eskamotér

Příloha N – text + noty k písni Káča našla ptáče

Příloha Ň – text + noty k písni Panský kočí

Příloha O – text + noty k písni Pan doktor Janoušek

Příloha P – pracovní listy

Příloha Q – přiřad' povolání

Příloha R – říkadlo

Příloha Ř – text + noty k písni Rovnátko

Příloha S – text + noty k písni Brýle

Příloha Š – text + noty k písni Umím prase zepředu

Příloha T – O strašidlech

Příloha Ť – Bára se ráda bojí

Příloha U – Strašidýlko Emílek

Příloha V – pracovní listy

Příloha W – říkanka

Příloha X – výtvarná tvorba

Příloha Y – text + akordy k písni Bublanina

Příloha Z – text + noty k písni Datel

Příloha Ž – text + noty k písni Holky z Polabí

Příloha A2 – text + noty k písni Koloběžka

Příloha B2 – pracovní listy

Příloha C2 – říkanky

Příloha Č2 – hra Plácní správnou odpověď

Příloha D2 – text + noty k písni Není nutno

Příloha Ď2 – text + noty k písni Zlatnická

Příloha E2 – vlastnictví

Příloha F2 – informovaný souhlas k pořizování multimediálního záznamu

Příloha G2 – informovaný souhlas ke strukturovanému rozhovoru

Příloha H2 – volná příloha DVD se souborem videí a metodických listů